

TOOLBOX OF GOOD PRACTICES

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Step Up – sztuka zmienia ludzkie życie

Radio, ceramika i lalkarstwo jako narzędzia wzmocnienia i włączenia społecznego grup wrażliwych

1. Wstęp

1.1 Czego dotyczy projekt?

Ogólnym celem projektu Step Up, współfinansowanego przez unijny program Erasmus+, jest utworzenie nowej ponadnarodowej sieci organizacji służących edukacji dorosłych, które prowadzą nieformalne i poza formalne działania edukacyjne, promują włączenie społeczne określonych grup uczących się dorosłych, a w szczególności grup szczególnie wrażliwych. Specyficzny cel projektu to wspieranie europejskiej współpracy między placówkami kształcenia dorosłych, działającymi na rzecz określonych grup osób korzystających z takiej edukacji, a w szczególności grup wrażliwych (osoby bezdomne, osoby o wysokich potrzebach wsparcia, osoby zmagające się z problemami zdrowia psychicznego, osoby o niskich dochodach, mniejszości itp.). Sieć ułatwia tworzącym ją organizacjom współpracę i wymianę doświadczeń oraz - w kontekście edukacji dorosłych - promuje rolę kultury i sztuki w ułatwianiu procesu integracji społecznej słabszych grup.

Sztuka to niezwykle pozytywna siła łącząca ludzi i tworząca sprzyjającą integracji i twórczą atmosferę, w której wszystkie wartości i zasady współistnieją i mogą być dyskutowane. Udowodniono, że regularne uczestnictwo w działaniach kulturalnych przyczynia się do dobrostanu jednostki i społeczeństwa oraz sprzyja spójnemu społeczeństwu.

1.2 Kim są partnerzy?

Sieć Step Up składa się z organizacji, które opracowują i wdrażają nieformalne i poza formalne działania edukacyjne oraz aktywnie ułatwiają integrację społeczną słabszych grup. Niektórzy partnerzy pracowali dotychczas głównie z grupami dorosłych, podczas gdy inni partnerzy pracowali również z dziećmi i młodzieżą, a dzięki projektowi zwiększyli swoją zdolność dotarcia do grup dorosłych, co widać w następujących rozdziałach.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Niezależna organizacja non-profit [Equal Society](#) - kordynator projektu Step Up, powstała w lutym 2010 roku w Atenach (Grecja), aby walczyć z wykluczeniem społecznym, bezrobociem i ubóstwem. Jej najważniejszy cel to wspieranie i informowanie obywateli o kwestiach związanych z równym traktowaniem i eliminowaniem dyskryminacji we wszystkich obszarach życia społecznego. Jej interwencje w szczególności dotyczą następujących obszarów: edukacja, opieka społeczna, integracja społeczna, zatrudnienie, przedsiębiorczość oraz kultura. Grupa teatralna osób bezdomnych („Walkabout”) stanowi przykład dobrej praktyki w edukacji dorosłych, ponieważ zarówno wzmacnia uczestników, jak i podnosi świadomość społeczną w kwestiach związanych z bezdomnością.

[Centro Social de Soutelo](#) to portugalska organizacja non-profit, założona w 1976 roku w Soutelo. Od 2001 roku CSS promuje programy i projekty, które służą nieformalnej edukacji słabszych grup społecznych poprzez rozwój umiejętności miękkich, umiejętności potrzebnych do zdobycia zatrudnienia oraz wspieranie osób w definiowaniu ich indywidualnego pomysłu na życie. Inicjatywy te opierają się na praktyce włączania poprzez sztukę i równoczesnego stosowania formalnych i nieformalnych strategii edukacyjnych (np. łączenie warsztatów artystycznych z formalnymi programami edukacji dorosłych). Wielu ludzi korzysta z programów zawodowych Centrum, ponieważ CSS aktywnie wspiera integrację zawodową i zwiększa szanse na zatrudnienie.

[Espacio Rojo](#) to organizacja pozarządowa, która powstała w 2004 roku, aby wspierać działalność artystyczną we wszystkich jej aspektach i tworzyć przestrzeń do refleksji, ułatwiając debatę i spotkania ludzi związanych z kulturą. Międzykulturowość, integracja i świadomość społeczna mają kluczowe znaczenie dla projektów organizacji, która zbliża do siebie sztukę, kulturę i edukację w celu poprawy i budowania lepszego społeczeństwa. Espacio Rojo opracowuje oparte na sztuce działania edukacyjne dla zagrożonej młodzieży oraz programy szkoleniowe dla trenerów, artystów, terapeutów, pracowników organizacji pozarządowych i wolontariuszy.

[Nytott Kör](#) to mała organizacja pozarządowa Teatru w Edukacji, założona w 2005 roku w Budapeszcie na Węgrzech. Teatr w Edukacji (TiE) to partycypacyjna praktyka teatralna. Podczas przeciętnego roku szkolnego organizacja dociera do około 4500-4800 uczniów i organizuje 150-190 wydarzeń Teatru w Edukacji. Od 2010 roku współpracownicy Nyitott Kör badają możliwości adaptowania TiE dla grup dorosłych, zwłaszcza szczególnie wrażliwych, takich jak dorośli o wysokich potrzebach wsparcia, a także dla nauczycieli i praktyków edukacji. Motto organizacji: *Baw się. Działaj. Badaj.* ukierunkowuje projektowanie i realizację działań.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

[Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne "Teatr Grodzki"](#) powstało w 1999 roku w Bielsku-Białej na Śląsku z oddolnej inicjatywy lokalnych artystów, pedagogów, animatorów kultury i przedsiębiorców. Wykorzystują oni sztukę, głównie teatr, jako skuteczne narzędzie integracji społecznej osób niepełnosprawnych fizycznie i umysłowo, zagrożonych rodzin, młodocianych przestępców, ofiar uzależnienia od alkoholu i narkotyków, bezrobotnych i wszystkich wyalienowanych z głównego nurtu życia społecznego i kulturowego. Stowarzyszenie prowadzi szeroki program wsparcia, pomocy i motywacji ww. grup, oparty na postawach twórczych i artystycznych. Każdego roku około 500 potrzebujących otrzymuje wsparcie. Stowarzyszenie zapewnia zatrudnienie około 50 pracownikom rocznie.

[Oba Ütopya Eğitim Sanat Ve Medya Ticaret Limited Şirketi](#) (znana również jako Utopia Education and Art) to organizacja specjalizująca się w odwołującym się do natury, eksperymentalnym nauczaniu oraz w sztuce i kulturze. Utopia ma na celu wspieranie rozwoju i doskonalenia obszaru edukacji z wykorzystaniem przyrody i metod twórczych jako skutecznych narzędzi społecznego i kulturalnego rozwoju dzieci, młodzieży, nauczycieli i dorosłych w programach uczenia się przez całe życie. Realizując ten cel, Utopia koordynuje projekty wymiany międzynarodowej, międzynarodowe szkolenia, warsztaty, pokazy i lokalne festiwale, które koncentrują się na spójności społecznej, świadomości ekologiczno-kulturowej, ekologii i zmianach klimatycznych.

1.3 Jakie są cele tego zestawu narzędzi?

Zestaw narzędzi Step Up zawiera praktyki kulturowe i artystyczne, traktowane jako metody edukacyjne, które były przedmiotem pilotażu partnerów z wybranymi wrażliwymi grupami dorosłych we właściwym im kontekstach; przedstawiono tu również cele, wytyczne i wartości, którymi kierowali się praktycy, a także strukturę zrealizowanych sesji, komentarze na temat wyzwań związanych z wdrażaniem, informacje zwrotne od uczestników i partnerów lokalnych, osiągnięte wyniki oraz oddziaływanie przeprowadzonych procesów, a także wskazówki dotyczące zastosowania tych działań i możliwości przenoszenia ich w różne konteksty. Zasoby multimedialne wspomagają prezentację i zrozumienie opisywanych procesów.

1.4 Kto może skorzystać z tego zestawu narzędzi?

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sieć stworzyła zestaw narzędzi Step Up, aby dzielić się swoim dorobkiem z **praktykami zajmującymi się sztuką i edukacją**, którzy chcieliby zaprojektować i zastosować dowolne praktyki **lalkarskie, radiowe i ceramiczne jako metody edukacyjne, z udziałem wybranych wrażliwych grup, w celu wzmocnienia ich pozycji oraz promowania ich włączenia społecznego. Zestaw narzędzi dostarcza niezbędnych informacji, a także podsumowuje doświadczenia, które uczestnicy i trenerzy zdobyli dzięki tym działaniom.**

Co więcej, zestaw narzędzi może być wykorzystany nie tylko jako źródło dla praktyków, ale także do podnoszenia wśród **decydentów**, instytucji, władz publicznych i autorów programów społecznych świadomości na temat **siły sztuki jako narzędzia edukacyjnego**, ułatwiającego proces integracji społecznej.

W kolejnych rozdziałach nakreślono najpierw tło dobrych praktyk, konteksty, z których się wywodzą, a następnie ich cele i możliwe zastosowania. Następnie organizacje uczestniczące dzielą się tym, w jaki sposób wdrożone procesy pilotażowe wspierały i angażowały określone grupy osób dorosłych, znajdujących się w trudnej sytuacji.

2. Wybór dobrych praktyk, które były pilotowane w krajach partnerskich

2.1 Lalkarstwo w edukacji dorosłych

2.1.1 Kraj pierwszego zastosowania, opis i grupa docelowa

Dobra praktyka LALKA W EDUKACJI DOROSŁYCH została opracowana przez Teatr

Grodzki w Polsce i przetestowana z wieloma grupami osób dorosłych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, a także z edukatorami osób dorosłych w całej Europie. Wśród uczestników warsztatów lalkarskich znalazły się osoby z niepełnosprawnością psychiczną, fizyczną i sensoryczną, osoby starsze, pacjenci psychiatryczni, więźniowie, migranci i uchodźcy, osoby bezrobotne oraz doświadczające ubóstwa, uzależnień i przemocy. Ponadto od 2014 roku w warsztatach lalkowych prowadzonych przez Teatr Grodzki (zarówno w akcjach face-to-face, jak i online) uczestniczyli profesjonaliści zajmujący się edukacją, sztuką i integracją społeczną z ponad 20

krajów europejskich, a także z Azji.

Ta praktyka obejmuje trzy główne czynności. Najpierw każdy uczestnik warsztatów w bardzo krótkim czasie (1-2 godziny) wykonuje własną lalkę zgodnie z instrukcjami trenera. Film instruktażowy jak zrobić papierową lalkę jest dostępny (nieodpłatnie) pod tym linkiem: <https://www.youtube.com/watch?v=gbFYQTQ0NpU&feature=youtu.be>

Następnie każdy personalizuje swoją lalkę, dodając do podstawowej konstrukcji jakieś charakterystyczne elementy (włosy, ubrania, różne atrybuty): tak powstaje postać teatralna. Drugim krokiem jest nauczenie się animacji takiej postaci, a trzeci i ostatni krok polega na tworzeniu opowieści (najczęściej bez słów) za pomocą lalek i występach tych postaci, często w formie publicznych prezentacji.

2.1.2 Uzasadnienie wyboru dobrej praktyki

Metoda pracy z samodzielnie wykonanymi lalkami, służąca budowaniu spójności społecznej, została wybrana do pilotażu w ramach projektu Step Up, ponieważ okazała się wysoce skuteczną praktyką aktywizacji i upodmiotowienia osób z grup społecznie słabszych. To także doskonałe narzędzie usprawniające pracę zespołową i wzajemną komunikację. Proste przedmioty i materiały, ożywione na scenie, mogą reprezentować każdą realną lub wymyśloną postać/istotę oraz każde uczucie, emocję lub zjawisko. Ożywione, a namacalne, są jednocześnie metaforyczne. To dlatego lalki oddziałują z taką siłą i sugestywnością, gdy w teatrze porusza się ważne kwestie (osobiste i społeczne). Są również bardzo skuteczne w angażowaniu do pracy teatralnej osób nieśmiałych lub wycofanych. Zawsze można schować się za lalką, a jednocześnie wyrazić swoje prawdziwe uczucia i emocje. Co więcej, jest to praktyka niekosztowna, gdyż używa się tanich i zwykłych materiałów, takich jak papier, gazety, sznurek, tkanina, folia, przedmioty znalezione. Ponadto różniacy praktycy związani z teatrem i edukacją twórczą mogą z łatwością adaptować tę metodę, przenosić ją i powielać w wielu różnych kontekstach społecznych.

2.2 Radio w edukacji dorosłych

2.2.1 Kraj pierwszego zastosowania, opis i grupa docelowa

Na Węgrzech pracownik BBC i miejscowy psycholog postanowili stworzyć więzienny

program radiowy podobny do tego, który nadawany jest w Wielkiej Brytanii. Za pierwszym razem program stworzono, aby zwalczać depresję wśród więźniów i zapobiegać jej nawrotom. Podczas fokusowego wywiadu grupowego praktycy powiedzieli badaczom, że węgierska wersja inicjatywy radia więziennego bardziej koncentrowała się na psychologicznym aspekcie tej działalności.

Przedsięwzięcie obejmuje dwa etapy. W pierwszym etapie wybrani osadzeni w zakładzie karnym przechodzą w okresie sześciu miesięcy szkolenie w zakresie obsługi sprzętu radiowego i rozwijają

podstawowe umiejętności dziennikarskie. W rezultacie w drugim etapie zaczynają konstruować program radiowy: decydują o audycjach, programach, słuchowiskach, a następnie zaczynają tworzyć własne audycje. W opisywanej dobrej praktyce transmisja była dostępna tylko dla innych osadzonych w tej placówce, za pośrednictwem ich urzędzeń, bardzo wczesnym rankiem. Prawie każdy więzień był stałym słuchaczem tego więziennego radia. W szczytowym momencie programu projekt prowadziły 3 różne placówki, co wpłynęło na wskaźniki depresji wśród więźniów i jej nawrotów. Działalność tę przerwano nagle w 2017 roku „ze względu na środki bezpieczeństwa, bez dalszych wyjaśnień.

2.2.2 Uzasadnienie wyboru dobrej praktyki

[Praktyka ta](#) okazała się inspirująca dla więźniów, którzy żyją w ścisłym odosobnieniu. Mogli nauczyć się umiejętności technicznych, takich jak utrzymanie małego studia, urzędzeń audio, mikrofonów i programów do montażu. Mogli również zarządzać całą strukturą programową swojego radia i tworzyć treść każdego programu radiowego. Była to złożona aktywność, podczas której uczestnicy mogli nauczyć się różnych rzeczy, a co najważniejsze, doskonalić swoje umiejętności miękkie. Ponadto tworzenie audycji o charakterze społecznym, artystycznym i edukacyjnym jest formą konstruktywnej autoekspresji, która pomaga osadzonym odzyskać wiarę w siebie oraz zbadać sposoby, które umożliwiają im występowanie przed innymi w charakterze postaci pozytywnych. Zapytany, co mogło doprowadzić do zakazania tego programu we wszystkich więzieniach, rozmówca odpowiedział: „Stały się zbyt trudne w obsłudze”. Tak jakby uczestnicy stawali się nadmiernie wzmocnieni i pewni siebie w kontekście więziennym. Dowodzi to również, że praktyka miała realny, wymierny wpływ na członków grupy wrażliwej.

W Grecji Equal Society zdecydowało się na pilotaż tego działania ze względu na rolę, jaką radio odgrywa we współczesnym społeczeństwie. Faktem jest, że radio może mieć znaczący wpływ nie tylko na realizatorów audycji, ale także na słuchaczy. Widać wyraźnie, że zaangażowanie tworzących audycję osób we wszystkie etapy, tj. przygotowanie i produkcję audycji, rozwija ich umiejętności wystąpień publicznych i podnosi ich pewność siebie.

Ponadto radio jest jednym z najbardziej angażujących mediów i odgrywa istotną rolę w rozpowszechnianiu informacji, edukowaniu i oświecaniu ludzi. Radio spełnia rolę towarzystwa, umożliwia emocjonalne połączenie ze słuchaczem. Ze względu na swój potencjał dotarcia do ogromnej liczby ludzi, audycje radiowe dysponują potężną mocą i mogą wywierać ogromny wpływ na słuchaczy i społeczeństwo w ogóle. Jest to bardziej oczywiste w ostatnich latach, ponieważ audycje radiowe są również nadawane za pośrednictwem stron internetowych i mediów społecznościowych.

Biorąc to pod uwagę, zespół projektowy Equal Society postanowił wyprodukować podcasty, które docierają do znacznie większej liczby odbiorców za pośrednictwem platform internetowych i stron internetowych.

2.3 Ceramika w edukacji dorosłych

(Grupa 2_kobiety długotrwale bezrobotne w trudnej sytuacji społecznej, w wieku od 30 do 50 lat)

2.3.1 Kraj pierwszego zastosowania, opis i grupa docelowa

Dobra praktyka została pierwotnie opracowana w Portugalii przez więźnię Caixas. [Reshape Ceramics](#) to oparta na sztuce praktyka społeczna, która miała na celu wywieranie pozytywnego wpływu na życie społeczności więziennej, oferowanie lepszych i równych

możliwości integracji w społeczeństwie poprzez tworzenie unikalnych, ręcznie robionych wyrobów ceramicznych. Przedmioty te zostały wyprodukowane przez obecnych i byłych członków społeczności więziennej. Zespół Reshape przedstawił projekt Zarządowi Więziennictwa. Po jego zatwierdzeniu pracownicy oświaty więziennej skierowali więźniów, których profile pasowałyby do tej działalności, czyli tych, których więzienna ścieżka miała się niedługo skończyć. Metodologia Reshape Ceramics składała się z następujących etapów: dobór osadzonych; integracja w dwutygodniowym szkoleniu umiejętności społeczno-emocjonalnych; wybór czterech osadzonych do udziału w szkoleniu ceramicznym. Podczas warsztatów uczestnicy odbyli dwumiesięczne szkolenie techniczne z dwoma trenerami. Jeden z nich był

garncarzem, który wprowadził ich w następujące umiejętności: formowanie, czyszczenie, glazurowanie oraz technika formowania i rozformowywania elementów ceramicznych. Po szkoleniu uczestnicy osiągnęli pewną autonomię: samodzielnie wykonywali wszystkie zadania związane z procesem produkcyjnym, zawsze pod okiem trenera. Gotowe wyroby zostały sprzedane w sklepie społecznościowym Projektu.

Obecnie pilotowana dobra praktyka została przekształcona i dalej rozwinięta przez Asociación Espacio Rojo w Madrycie w Hiszpanii i przetestowana z grupami osób dorosłych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz z edukatorami osób dorosłych. Uczestnikami warsztatów ceramicznych były m.in. osoby z niepełnosprawnością psychiczną, fizyczną i sensoryczną, osoby starsze, młodzież, migranci, bezrobotni oraz osoby dotknięte ubóstwem. Ponadto włączyli się profesjonaliści zajmujący się edukacją, sztuką i integracją społeczną. Ta dobra praktyka ceramiczna obejmuje trzy główne czynności z wykorzystaniem różnych technik i zmiennych twórczych. Na początku każdego warsztatu uczestnicy formują swój kawałek gliny podczas 2-godzinnej sesji, postępując zgodnie z instrukcjami technicznymi trenera. Gdy kawałek gliny osiągnie określoną twardość (po kilku godzinach lub dobie), przeprowadza się ostateczną dekorację i wykończenie powstałego wyrobu. Drugi krok wykonuje garncarz, który po wysuszeniu wyrobów umieszcza je w przeznaczonym do tego piecu ceramicznym. Trzecim etapem procesu ceramicznego, po wyjęciu danego elementu z pieca, jest zanurzenie go w szkliwie ceramicznym, które pozostanie przezroczyste na materiale i nada mu charakterystyczny połysk. Na tym etapie najważniejsza jest kreatywność, ponieważ można zastosować szeroką gamę szkliw i innych materiałów, takich jak pigmenty i markery ceramiczne. Kiedy element jest dekorowany, kolory muszą być utrwalone poprzez ponowne umieszczenie wyrobu w piecu ceramicznym; ten krok wykonuje doświadczony profesjonalista. Na tym etapie dzieło uzyskuje ostateczny kolor i fakturę i jest gotowe do użycia. Proces tworzenia ceramiki służy upodmiotowieniu i poprawie jakości życia słabszych grup społecznych, dzięki czemu udaje im się nawiązać kontakt ze społeczeństwem w jego aspekcie użytecznym oraz historycznym aspekcie ludzkości. Ludzie podtrzymywali tę tradycję przez tysiąclecia, odkąd nauczyli się wytwarzania ceramiki w czasach prehistorycznych. Dziś, w dobie zaawansowanych technologii, jest to nadal aktualne.

2.3.2 Uzasadnienie wyboru dobrej praktyki

Prowadzenie zajęć garncarskich z grupami dorosłych, którzy są w trudnej sytuacji, promuje włączenie społeczne i może być dostosowane do różnych kontekstów społecznych. Takie zajęcia warsztatowe to idealny sposób pracy z mieszanymi grupami; stymuluje twórczy rozwój poprzez napięcia i/lub emocje wyzwalone podczas urabiania gliny rękami. Ta praktyczna aktywność umożliwiła grupom dorosłych rozwój i poprawę ich życia oraz witalności, ponieważ stres, niepokój i harmonia są w równym stopniu

odzwierciedlone w procesie i produkcji. Jest to również skuteczne narzędzie do tworzenia szans na zatrudnienie poprzez projektowanie rzemieślnicze, tworzenie oryginalnych wyrobów i umożliwianie przedsiębiorczości o oddziaływaniu społecznym. Choć ta dobra praktyka może początkowo wiązać się z wysokimi kosztami ekonomicznymi, możliwe jest budowanie partnerstwa z lokalnymi rzemieślnikami i/lub artystami lub stworzenie warsztatu ceramicznego, który dostosuje procesy produkcyjne do możliwości ludzi, oferując rzemieślniczą jakość i wyroby o walorach artystycznych.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

3. Pilotażowe wdrożenia projektu Step Up – Sztuka zmienia życie ludzi

3.1 Lalkarstwo w edukacji dorosłych

3.1.1 Działalność pilotażowa na Węgrzech: stwórz lalkę, stwórz siebie

3.1.1.1 Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Nyitott Kör

3.1.1.2 Grupa docelowa

Nyitott Kör zrealizował warsztaty lalkarskie z trzema różnymi typami grup wrażliwych: osoby z wysokimi potrzebami wsparcia i niepełnosprawnością poznawczą, osoby z zaburzeniami zdrowia psychicznego oraz młodzi ludzie o niskich dochodach. W sumie przeprowadzono zajęcia dla 5 różnych grup. 4 grupy uczestniczyły w procesach jednosesyjnych (Grupa 1, 3, 4 i 5), a jedna w sześciosesyjnym cyklu spotkań (Grupa 2).

A. Osoby z niepełnosprawnością poznawczą i wysokimi potrzebami wsparcia

Grupa 1 - Figyelj ram!

Realizacja programu odbyła się w małym miasteczku Dunabogdány koło Budapesztu, we współpracy ze Stowarzyszeniem [Figyelj rám!](#). Jednym z najistotniejszych działań Stowarzyszenia jest zapewnianie bezpiecznego zatrudnienia osobom zmagającym się z różnymi niepełnosprawnościami poznawczymi i wysokimi potrzebami wsparcia oraz organizowanie dla ich społeczności zajęć w czasie wolnym. Zaangażowaną w projekt grupę (Grupa Maybug) tworzyły osoby w wieku od 27 do 56 lat. Nyitott Kör miał wcześniejsze powiązania z instytucją, a także z uczestnikami, więc w tym przypadku wybór opierał się na znajomości grupy i poszczególnych uczestników. W sesji wzięło udział siedmiu członków grupy, wszyscy z borykający się z różnymi trudnościami, więc ich zdolność do uczestnictwa również była zróżnicowana: niektórzy uczestnicy mieli trudności z rękodzielstwem, zwłaszcza z pracą rękoma przez dłuższy czas, podczas gdy dla innych proces umysłowy był bardziej wyczerpujący, mimo że grupa zaznajomiła się już wcześniej ze sztuką i rzemiosłem. Pięć osób z personelu pomocniczego organizacji uczestniczącej zapewniało wsparcie. Byli to pracownicy socjalni, pedagodzy i specjaliści zajmujący się osobami o specjalnych potrzebach. Zespół instruktorów liczył 4 osoby.

Grupa 2 - Fészek Csillag

Nyitott Kör skontaktował się z [Fundacją Fészek Csillag](#) [Gwiazda gniazda] pod Budapesztem w mieście Biatorbágy. Organizacja zapewnia opiekę dzienną i bezpieczne miejsce pracy dla osób ze specjalnymi potrzebami, zwłaszcza dla dorosłych o wysokich potrzebach wsparcia. Organizacja goszcząca skierowała na warsztaty grupę 12 uczestników w wieku od 23 do 50 lat. Udostępniła również pomieszczenie na sesje, a członek personelu pomocniczego, który na co dzień pracuje z uczestnikami, dołączył do nich podczas zajęć.

B. Osoby z zaburzeniami psychicznymi

Grupa 3 – Przebudzenia

Nyitott Kör współpracował z „grupą Barcsay” [Fundacji Przebudzenia](#). Fundacja realizuje innowacyjną misję reformowania ukierunkowanej na powrót do równowagi, środowiskowej ochrony zdrowia psychicznego na Węgrzech i jest aktywna w dziedzinie psychiatrii środowiskowej. Grupa Barcsay to oparta na sztuce, samodzielna jednostka Przebudzeń, której członkowie byli otwarci na dłuższą współpracę w projekcie Step Up, jednak z powodu trudności związanych z Covid-19 grupa mogła zebrać się tylko na jednej sesji. Członkowie grupy Barcsay to osoby pragnące tworzyć, niezależnie od swojego stanu psychicznego, a w codziennym funkcjonowaniu grupy wytworzone produkty nie są analizowane w celach terapeutycznych. W warsztatach uczestniczyły osoby dorosłe (w wieku od 25 do 50 lat) z różnymi zaburzeniami zdrowia psychicznego (ujawnionymi samorzutnie podczas zajęć), takimi jak lęk, choroba afektywna dwubiegunowa, depresja. W tej grupie zespół instruktorów szczególnie szanował wrażliwość emocjonalną uczestników i ich przestrzeń osobistą, dlatego dane prywatne/osobiste nie były gromadzone. Grupa składała się z 7 osób i dołączyło do nich 2 instruktorów z Nyitott Kör, którzy są ekspertami Teatru w Edukacji.

Faza przygotowań była stosunkowo długa (od września 2021 do marca 2022), ponieważ kilkakrotnie przekładano działania ze względu na ryzyko Covid-19. Członkowie Nyitott Kör wymienili się z kierownictwem Przebudzeń informacjami na temat pracy swoich organizacji, podzielili się informacjami o projekcie z członkiem grupy Barcsay i osobą kontaktową oraz omówili możliwe korzyści dla uczestników.

C. Młodzi ludzie o niskich dochodach

Grupy 4 i 5 - ELTE

Nyitott Kör współpracował z Uniwersytetem Eötvös Loránd i dwiema grupami młodych dorosłych, przygotowujących się do zawodu, w którym początkowa pensja jest poniżej średniej. Liczby wyraźnie pokazują, że zarobki nauczycieli są znacznie niższe niż wynagrodzenia, które zapewniają standardowy na Węgrzech poziom życia. Jest to przyczyną różnych dysfunkcji społecznych. Młodzi profesjonaliści nie mogą uniezależnić się od rodziców i często muszą pracować na kilku posadach/na wiele zmian, aby związać koniec z końcem, co może łatwo doprowadzić do wczesnego wypalenia zawodowego i spowodować problemy psychiczne i fizyczne. Technika lalkarstwa dała im możliwość spotkania się ze sobą, zastanowienia się nad swoimi trudnościami i brakiem perspektyw oraz podzielenia się swoimi uczuciami z przyszłymi kolegami po fachu. Co więcej, młodzi dorośli mogliby nauczyć się tej techniki, aby w przyszłości zastosować ją również w pracy zawodowej, z grupami prowadzonymi przez siebie.

Nyitott Kör poprowadził dwa oddzielne wydarzenia dla dwóch różnych grup. W każdym wydarzeniu uczestniczyło 18 uczestników w wieku 18-25 lat.

3.1.1.3 Wdrożenie: Prezentacja w tabeli z następującymi danymi: Nazwa sesji; Czas trwania; Materiały; Cele; Wyniki główne. Czynności i obserwacje opisane są pod tabelą.

Grupa 1 - Figyelj ram!

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne wyniki
Nasze lalki	3 godziny z jedną przerwą	Do budowania lalki: papier, nożyczki, sznurek. Do personalizacji lalki: materiały rzemieślnicze, ołówki, sznurek, papier (różne kolory)	Wspieranie zdrowia psychicznego, komunikacji, wyrażania siebie i umiejętności refleksji osób dorosłych ze specjalnymi potrzebami. Umożliwienie wspólnego, twórczego i radosnego doświadczenia.	Uczestnicy stworzyli własne lalki i głęboko zastanowili się nad procesem i swoimi doświadczeniami. Wspierali się nawzajem pytaniami i zachęcającymi komentarzami.

Grupa 2 - Fészek Csillag

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne wyniki
Wprowadzenie	10. 02. 2022 13:00-14:30	Do budowania lalki: papier pakowy 80x120 cm (5 arkuszy na uczestnika), nożyczki, 1 rolka sznurka konopnego. Do personalizacji lalki: materiały rzemieślnicze, ołówki, sznurek, papier (różne kolory)	Uzyskanie spójności grupy, wprowadzenie podstawowych technik, stworzenie lalki.	W grupie powstały rytuały, zaczęły się budować relacje, proces twórczy został uruchomiony
Ostateczny szlif	17. 02. 2022. 13:00-14:30	Do budowania lalki: papier pakowy 80x120 cm (5 arkuszy na uczestnika), nożyczki, 1 rolka sznurka konopnego. Do personalizacji lalki: materiały rzemieślnicze, ołówki, sznurek, papier (różne kolory)	Dokończenie lalki, Personalizacja lalki	Ukończono lalki, myślenie twórcze zostało zainicjowane.

Dom	24. 02. 2022. 13:00- 14:30	papiery, sznurek, nożyczki, klej, markery, przedmioty znalezione w pokoju. Stoły, krzesła	Opanowanie umiejętności poruszania lalką, obmyślenie koncepcji domu, spersonalizowanie lalki.	Lalki zostały uruchomione, zbadano koncepcję domu, lalki zostały spersonalizowane.
Przeszkoda	03. 03. 2022. 13:00- 14:30	papiery, sznurek, nożyczki, klej, markery, przedmioty znalezione w pokoju, stoły, krzesła,	Wspólne stworzenie wymagowanych miejsz, wypełnienie ich życiem.	Wspólnie stworzono nowy świat sceniczny, przeanalizowano istotę przeszkód, poddano refleksji opór.
Próba	10. 03. 2022. 13:00- 14:30	papiery, sznurek, nożyczki, klej, markery, przedmioty znalezione w pokoju, stoły, krzesła	Sfinalizowanie części przeznaczonych do przedstawienia i przejście do prób	Opowieść została sfinalizowana i przeanalizowana, przeanalizowano przeanalizowano przeanalizowano
Przedstawienie	17. 03. 2022. 13:00- 14:30	papiery, sznurek, nożyczki, klej, markery, przedmioty znalezione w pokoju, stoły, krzesła	Odbywanie prób, występowanie, analizowanie dokonań, świętowanie	Spektakl został wystawiony, przeanalizowany i uczczony.

Grupa 3 – Przebudzenia

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne wyniki
Lalkarstwo: Obcy/a Obiekty	3 godziny z 2 krótkimi przerwami, dostosowanymi do potrzeb grupy	Na lalkę: papier pakowy 80x120 cm (5 arkuszy na uczestnika), nożyczki, 1 szpulka sznurka konopnego. Do personalizacji lalki: materiały rzemieślnicze, ołówki, sznurek, papier (różne kolory)	Wspieranie zdrowia psychicznego, komunikacji, wyrażania siebie i umiejętności refleksji osób dorosłych, które zmagają się z problemami psychiatrycznymi. Umożliwienie wspólnego, twórczego i radosnego doświadczenia.	Uczestnicy stworzyli własne lalki i głęboko przemyśleli proces twórczy i swoje doświadczenia; wspierali się nawzajem pytaniami i zachęcającymi komentarzami. Uczestnicy doświadczyli twórczych przeżyć i doznali ulgi podczas sesji.

Grupa 4 - ELTE

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne wyniki
Warsztaty lalkowe – Ja i moja Lalka	24.03.2022 8:00-11:15	Do budowania lalki: Papier pakowy 80x120 cm (5 arkuszy na uczestnika), nożyczki, 1 szpulka sznurka konopnego. Do personalizacji lalki: materiały rzemieślnicze, ołówki, sznurek, papier (różne kolory)	Wprowadzanie do techniki lalkarskiej, inicjowanie autorefleksji, rozwijanie umiejętności zawodowych.	Uczestnicy poznali technikę lalkarską, zastanowili się nad sobą, przeprowadzili burzę mózgów na temat wykorzystania tej techniki w przyszłości i nauczyli się, jak zrobić papierową lalkę.

Poniżej znajduje się krótki opis działań, które miały miejsce w każdej sesji, wraz z kluczowymi obserwacjami i wykorzystanymi zasobami zewnętrznymi.

Grupa 1 - Figyelj ram!

1. Przyjazd, pozdrowienia i wprowadzenie - 10 minut
2. Zasady i potrzeby grupy - 15 minut
3. Tworzenie lalki - 60 minut
4. Przerwa obiadowa - 30 minut
5. Krótka refleksja i dyskusja - 15 minut
6. Lalki przedstawiają się gestem - 20 minut
7. Członkowie grupy zastanawiają się nad swoimi doświadczeniami - 30 minut

8. Zamknięcie sesji - 5 minut

Instruktorzy z Nyitott Kör postanowili rozpocząć sesję od krótkiego wprowadzenia, aby upewnić się, że wszyscy wystarczająco poznali temat i strukturę sesji, aby nadążać za harmonogramem. Następnie przenieśli uwagę na grupę i jej potrzeby: wszyscy uczestnicy znali już siebie nawzajem i personel pomocniczy, a także wszyscy przynajmniej raz spotkali się z instruktorami (dwóch członków zespołu instruktorów miało zajęcia dla nich w minionym roku, jedno z nich kilka lat temu, a czwarty moderator odwiedził ich przed tą sesją, aby ich trochę poznać). Uczestnicząca grupa była aktywna i przyjazna, zawsze gotowa do zabawy i rozmowy, dlatego instruktorzy postanowili rozpocząć od gry, w której prosili uczestników o dotknięcie prawą ręką lewego ramienia, a następnie prawego ramienia lewą ręką, a potem nadal dotykali bioder, kolan i kostek, próbując jednocześnie skoncentrować się i wymówić nazwy części ciała. Grupa ciągle wykonywała ruchy, starając się to robić szybciej lub wolniej, podczas gdy instruktorzy zwracali uwagę na grupę i w pewnym momencie przerywali grę, ponieważ zauważyli, że osiągnęli granicę. Po tym, jak instruktorzy Nyitott Kör odkryli dynamikę grupy i uzgodnili z grupą zasady, rozpoczęli proces tworzenia lalek.

Podczas sesji instruktorzy i uczestnicy wspólnie realizowali określone etapy, próbując wspólnie posuwać się naprzód z pomocą personelu pomocniczego. Głównym celem Nyitott Kör było zminimalizowanie interwencji pomocników i umożliwienie

uczestnikom bardziej niezależnej pracy. Wymagało to uwagi ze strony instruktorów i personelu pomocniczego oraz aktywnego obserwowania/słuchania, aby zauważyć, czy ktoś potrzebuje pomocy lub może zostać zmobilizowany do pracy w pojedynkę. Instruktorzy starali się również zachęcić uczestników do wzajemnej pomocy, ponieważ niektórzy potrzebowali więcej czasu na wykonanie danej czynności. Gdy instruktorzy próbowali powoli iść do przodu, czekając na wszystkich, zauważyli, że niektórzy z uczestników się nudzą. W tym momencie instruktorzy zdali sobie sprawę, że personel pomocniczy powinien znać etapy tworzenia lalek, aby pomagać tym, którzy byli gotowi przejść do następnego etapu. Dlatego przed rozpoczęciem pracy warto skonsultować się z personelem pomocniczym, zapoznać go z głównymi etapami procesu, aby mógł z łatwością dostosować się do tempa uczestników. Wszyscy zaczęli się trochę męczyć, ale w odpowiednim momencie nadszedł czas na przerwę na posiłek. Stowarzyszenie zamawiało jedzenie dla wszystkich, więc zjedzono razem wspaniały obiad. To było naprawdę potrzebne: trochę się zatrzymać i trochę odpocząć, i zjeść, bo koncentracja zaczęła spadać, ponieważ uczestnicy byli głodni.

Jedno małe spostrzeżenie: tworzenie i jedzenie w tym samym pokoju nie jest dobrym rozwiązaniem. Po posiłku, mimo że wszyscy pomagali przy naczyńach i resztkach jedzenia, przestrzeń do pracy stała się nieco chaotyczna. Z drugiej strony zaoszczędziliśmy też trochę czasu, zamawiając gotowe jedzenie do siedziby Stowarzyszenia, ale można było to zaplanować bardziej rozważnie.

Gdy wszyscy skończyli tworzyć lalki, uczestnicy zostali poproszeni o ich nazwanie. W drugiej połowie sesji uczestnicy zaczęli poruszać swoimi lalkami i kształtować osobowość każdej z nich. Bardziej zaangażowali się w proces i rozpoczęli interakcje między marionetkami. Odbyła się tylko ta jedna sesja, jednak grupa była również zachęcana do odbycia kolejnej sesji wspomaganej przez lokalny personel pomocniczy i kontynuowania personalizacji lalek poprzez ich wygląd i ruchy. Instruktorzy Nyitott Kör objaśnili lokalnym pracownikom pomocniczym sześć etapów techniki lalkarskiej, jakie opisano w rozdziale 2.1.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Grupa 2 - Fészek Csillag

Nyitott Kör wyznaczył datę rozpoczęcia pod koniec października, ale kiedy nadszedł czas na pierwszą sesję, instytucja musiała odroczyć to wydarzenie z powodu wielu przypadków chorób w grupie. Przesunięty termin musiał zostać ponownie przesunięty z powodu choroby trenerów. Tak więc cały proces został opóźniony o dwa tygodnie, zanim mógł się w końcu rozpocząć.

1. Wprowadzenie

a. Naucz się imion

b. Gry na rozgrzewkę - ćwiczenie ruchów rąk i skomplikowanych zadań, takich jak wiązanie wężła

c. Rozpoczęcie tworzenie lalek

Na pierwszej sesji nastąpiło opóźnienie z obiadem - który jedzono w tym samym pomieszczeniu, co warsztaty. Instruktorzy nie mieli czasu na przygotowanie się w tej sali i opóźnili realizację harmonogramu o 15 minut. Przekonali się, że to nie była zwłoka, którą można łatwo nadrobić. Dla uczestników niezwykle ważne było, aby dokładnie wiedzieć, kiedy mogą wrócić do domu. W niektórych przypadkach istniała konieczność określenia godziny, o której ich rodzice lub rodzeństwo powinni przyjść i ich odebrać.

Był to pierwszy raz, kiedy zespół Nyitott Kör spotkał się z lokalnym, odpowiedzialnym pracownikiem instytucji partnerskiej. Instruktorzy Nyitott Kör nie byli w stanie przygotować się do sesji z nią, więc nie był to łatwy początek. Z drugiej strony instruktorzy szybko nawiązali kontakt z uczestnikami, a ich życzliwość i otwartość sprawiły, że proces przebiegał sprawnie. Nyitott Kör nie był pewien umiejętności manualnych uczestników, więc początkowo instruktorzy zapewniali dużo wsparcia, a następnie dowiedzieli się, że mogą zaprojektować sesję w taki sposób, aby członkowie grupy byli bardziej niezależni.

Po wszystkich sesjach instruktorzy Nyitott Kör odbyli 30-minutową dyskusję z lokalną specjalistką. Doradziła zespołowi Nyitott Kör, aby bardziej zaufał umiejętnościom uczestników i pozwolił im trochę zmagać się z różnymi więzami i węzłami: *Poradzaj sobie*. Jak się okazało, uczestnicy lubili „zlecać” jak najwięcej zadań, nawet jeśli sami byli w stanie je wykonać. W większości ludzie wokół nich są niecierpliwi, zatem skłonni do wykonywania za nich zadań, bo jest to szybsze. W ten sposób uczestnicy przyzwyczaili się do tego, że tak naprawdę nie musieli wykonywać skomplikowanych zadań.

2. Ostateczny szlif

a. Rytuał na rozgrzewkę

b. Dokończ lalkę

c. Nazwij lalkę

d. Wymyśl krótką historię lalki

e. Rytuał pożegnalny

W drugiej sesji instruktorzy Nyitott Kör postanowili wprowadzić rytuały. Jeden z instruktorów, który był w kontakcie z MáSzínház (organizacją tworzącą inkluzywne sztuki teatralne) wspominał, że zawsze mają te rytuały. Postanowili więc stworzyć rytuał z kilku rozgrzewkowych gier, które wspomagają budowanie umiejętności fizycznych i koncentracji. Do rytuału pożegnального zapożyczyli ćwiczenie od MáSzínháza. Szybkie rozpoczęcie i zakończenie oraz rytuały zapewniły dobrą konstrukcję sesji, w której każdy mógł czuć się bezpieczny i obecny.

3. Dom

a. Rytuał na rozgrzewkę

b. Stwórz dom swojej lalki (w czterech grupach z czterema pomocnikami)

- i. Co jest w środku?
- ii. Jaki jest charakter twojej lalki i jej dom?
- c. Zaprezentuj dom swojej lalki
- d. Przedstaw koncepcję miasta i jego okolic
- e. Refleksja
- f. Rytuał pożegnalny

Nyitott Kör wprowadził do tego procesu złożone i abstrakcyjne idee. Ágnes podzieliła uczestników na 4 grupy. Każda grupa składała się z 3 osób o zbliżonych możliwościach. Dzięki temu każda grupa mogła pracować we własnym tempie. Również to, że jeden trener pracował z 3 osobami, ułatwiło proces. Poziom zgłębienia przez grupy koncepcji domu był bardzo różny. Czasami odpowiedzią na pytanie typu „Co jest dla Ciebie domem?” było tylko wzruszenie ramion, ale czasami było to coś głębokiego.

Trudno było określić użyteczny poziom analizy. Instruktorzy nigdy nie mieli pewności czy brak odpowiedzi jest spowodowany nieumiejętnością uchwycenia problemu, czy raczej rodzajem „lenistwa” – w niektórych momentach uczestnicy nie mieli ochoty na myślenie. W tym drugim przypadku instruktorzy mogli nalegać na podjęcie znaczącej dyskusji. Ale jeśli to pierwsze było prawdą, a instruktorzy nalegali, istniało ryzyko wywołania niepokoju i zamieszania.

4. Przeszkoda

- a. Rytuał na rozgrzewkę
- b. Przedstaw ideę wiosennego festiwalu, na który rano zmierzają wszystkie lalki. Wszystkie napotykają po drodze przeszkodę, ale udaje im się ją pokonać.
- c. Praca w małych grupach, tworzenie scenek i prezentowanie ich sobie nawzajem.
- d. Refleksja – Co daje lalkom siłę do pokonania tych przeszkód?
- e. Rytuał pożegnalny

Ta sesja była szczytowym etapem procesu. Lalka napotkała przeszkodę, a następnie ją pokonała. Zadanie służyło samopoznaniu, a przeszkodami były rzeczy namacalne, takie jak kałuża lub bezpański kot. Sytuacja przedstawiała się następująco: „Wszyscy przygotowują się do wiosennego festiwalu, ale kiedy próbują dostać się na scenę festiwalu, napotykają różne przeszkody. Jakiś czas później wszyscy spotykają się na festiwalu”.

Każda z czterech grup stworzyła krótką sekwencję dla swojej lalki, poruszanej przez trzech uczestników. Następnie każda grupa przedstawiła przygotowaną przez siebie scenę pozostałym grupom. W tym momencie instruktorzy odtworzyli kilka scen technikami dramy. Instruktorzy poprosili grupy o zatrzymanie sceny w momencie, gdy lalka była najbardziej zaangażowana w pokonywanie przeszkody. Potem zebrali kilka refleksji: „O czym ta lalka może w tym momencie myśleć? Co pomaga lalce wytrwać w jej dążeniu? Co daje lalkom siłę?”. Instruktorzy uznali, że te pytania mogą być ważne dla każdego członka grupy wrażliwej, a wspólnie analizowane odpowiedzi mogą stanowić wzmocnienie. Co zaskakujące, odpowiedzi okazały się skąpe lub zwyczajnie były żartem na temat sceny. Czasami uczestnicy udzielali odpowiedzi, które w ich opinii były oczekiwane przez instruktorów, ale i one wydawały się autentyczne. Instruktorzy uznali, że debaty odgrywają ważną rolę w tej grupie, jednak ich przeprowadzanie w ograniczonym dostępnym czasie było poza ich możliwościami, niemniej okazało się inspirujące.

Podczas tego wydarzenia jeden z prowadzących potrzebował zastępcy z powodu uczestnictwa w wydarzeniu w ramach projektu zagranicznego. Zaproszono innego instruktora, który wcześniej pracował z uczestnikami. Z jednej strony miało to wpływ na dynamikę grupy. Zmieniło stabilność, która była ważna dla grupy. Z drugiej strony niezwykle przydatne było posiadanie w grupie prowadzących kolejnej osoby, którą znali uczestnicy. Kolega wspierający poinformował zespół Nyitott Kör, że jeśli chcą porozmawiać o wyżej wymienionych skomplikowanych kwestiach, lepiej zbudować do tego drogę z mniejszych bloków. Może kultura autorefleksji nie była dobrze rozwinięta w grupie, może zmiana dynamiki grupy wywołała poczucie niepewności. Podczas tego pilotażowego procesu wdrażania było to ciekawe i inspirujące wyzwanie; zapoczątkowało profesjonalną debatę, która nadal się toczy.

5. Próba

- a. Rytuał na rozgrzewkę
- b. Tworzenie opowieści z osobnych scen w małych grupach
- c. Stworzenie tablicy z wizualnym zapisem opowieści
- d. Odbywanie prób
- e. Rytuał pożegnalny

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ta sesja została skonstruowana raczej teatralnie. Każda grupa stworzyła opowieść z 3 różnymi przeszkodami. Poszczególne historyjki zostały przećwiczone w małych grupach po 4-5 razy, a następnie grupy przedstawiały sobie nawzajem przygotowane scenki. Po obejrzeniu scen i skomentowaniu ich wspierającymi uwagami i pomysłami skonstruowano wspólną scenę, w której każdy uczestnik animował swoją lalkę w tańcu na głównym placu miasta, zbudowanym ze stołów znajdujących się w sali.

6. Występ

a. Rytuał na rozgrzewkę

b. Próby i ostatnie poprawki w scenkach

c. Występ przed innymi podopiecznymi i pracownikami ośrodka dziennej opieki

d. Świątowanie

e. Pożegnanie

Ostatnim wydarzeniem było świątowanie każdego aspektu pracy. Grupy ponownie szybko przećwiczyły swoje scenki, a następnie gościły zaproszonych z obiektu: swoich niepełnosprawnych kolegów oraz personel pomocniczy. Celem wydarzenia było wzmocnienie doświadczenia-sukcesu po stosunkowo długim procesie, w który wszyscy zainwestowali dużo siebie. Było to spotkanie uczestników warsztatów z tymi, którzy nie brali w nich udziału. Personel pomocniczy placówki miał możliwość uzyskania nowej perspektywy, mógł odkryć nowy aspekt osoby, nad którą sprawuje opiekę, lub dostrzec nową umiejętność, którą podopieczny rozwinął. Było to idealne zamknięcie sesji: podobnie jak podczas premier teatralnych, wszyscy wznosili toast szampanem, częstowali się przekąskami i po prostu rozmawiali ze sobą nieformalnie. Goście tańczyli przy muzyce wybranej przez jednego z uczestników. Całe wydarzenie stworzyło poczucie wspólnoty.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Przebudzenia

Przebieg warsztatu:

1. Przybycie, przywitanie - 10 minut
2. Wstęp: kim jesteśmy i jaki jest nasz związek z Kreacją/Sztuką - 10 minut
3. Zasady i potrzeby grupy - 15 minut
4. Tworzenie lalki - 60 minut
5. Krótka refleksja i dyskusja - 15 minut
6. Lalki przedstawiają się gestem - 20 minut
7. Grupa zastanawia się nad swoimi doświadczeniami - 30 minut
8. Zamknięcie - 10 minut

Po przybyciu do siedziby organizacji – która znajdowało się w biednej, ale rewitalizowanej części Budapesztu – niektórzy uczestnicy powitali nas w drzwiach i wskazali drogę do pokoju. Zespół Nyitott Kör przedstawił się i natychmiast zaczął budować przyjazne, nieformalne relacje z członkami Grupy Barcsay. Pomieszczenie było mniejsze, niż oczekiwali, a większość miejsca zajmowały stoły. Obok ścian ustawiono kilka krzeseł i więcej stołów. Ściany ozdobiono rysunkami, obrazami i wytworami grupy Barcsay oraz używanymi przez nich materiałami. Ogólna atmosfera przestrzeni, choć dość intensywna, była kreatywna, ale moderatorzy zdali sobie sprawę, że nie mogą swobodnie poruszać się po sali. Musieli szybko dostosować się do takiej ograniczonej przestrzeni, ponieważ byli przyzwyczajeni do pracy w stosunkowo dużych i pustych pomieszczeniach. Drzwi były otwarte, co również było niezwykle dla ich praktyki. Przez około 10 minut ludzie przychodzili i odchodzili, niektórzy członkowie programu wpadli i przywitali się.

Ostatecznie sesja rozpoczęła się przy udziale 7 uczestników. Niektórzy z członków patrzyli w dół, na stół lub mieli zamknięte pozycje ciała; instruktorzy stwierdzili, że znajdują się w trudnej fazie/nastroju. **Najpierw moderatorzy przedstawili się, wypowiadając swoje imię, kilka słów o sesji i trochę o swoim związku z Kreacją/Sztuką.**

Następnie uczestnicy zostali poproszeni o kontynuowanie tego schematu: Imię i związek danej osoby z Kreacją/Sztuką. Niektórzy uczestnicy rozmawiali o malowaniu, pisaniu, robieniu zdjęć, gotowaniu i tańcu. Ktoś powiedział, że bardzo interesuje go robienie teatru, a inni to powtórzyli. Uderzające było to, że mówiąc o tworzeniu, różni uczestnicy zaczynali swoje wypowiedzi od „W dawnych czasach...” i „Przed...” nawiązując do tego, że odkąd zaczęły się ich zmagania, przestali angażować się w działania twórcze. Instruktorzy podsumowali informację: „Twórczość/sztuka to różne działania dla różnych ludzi, ale może to być również drobiazg, który robi się dla przyjemności lub poprawy samopoczucia, bez presji osiągnięcia konkretnego rezultatu lub oceny jego jakości”. Niektórzy z grupy nie doświadczyli poczucia kreatywności przez jakiś czas, podczas gdy inni nadal tworzyli sztukę, aby znaleźć ulgę, wyrazić uczucia lub stworzyć coś miłego do obejrzenia lub podarowania komuś innemu”.

Ponieważ instruktorzy nie znali zasad działania Grupy Barcsay, a niektórzy uczestnicy niedawno dołączyli do programów Fundacji i nie znali innych osób, pokrótce omówiono i spisano zasady grupy. Instruktorzy Nyitott Kör bardziej szczegółowo omówili cele sesji i zgodzili się na używanie języka nieformalnego (język węgierski rozróżnia rejestry formalne i nieformalne, reprezentowane głównie w odmianie werbalnej). Instruktorzy pytali grupę o korzystanie z telefonów, organizację przerw i inne potrzeby. Uczestnicy zgodzili się na wyciszenie swoich telefonów i schowanie ich oraz na to, aby jedna osoba posłużyła się alarmem, aby w porę zażyć konieczne leki. Uczestnicy byli w większości palaczami i zgłosili potrzebę przerwy co 60 minut, dlatego uzgodniliśmy, że podczas sesji będą dwie 10-minutowe przerwy. Jedna z uczestniczek – od początku niezdecydowana – wyraziła potrzebę niemówienia o sobie, ponieważ na ostatniej sesji (grupa filozoficzna rano) poruszano trudne tematy, głównie dotyczące chorowania.

Rozpoczęła się krótka dyskusja, ponieważ instruktorzy byli pewni, że nie mogą ograniczać wypowiedzi na temat trudności i doświadczeń i nie uznali tego za przydatne. Instruktorzy stwierdzili, że uczestnicy będą mówić o sobie w związku ze swoimi dziełami i że każda osoba może swobodnie decydować o tym, czym i w jakim zakresie podzieli się z innymi, okazując sobie szacunek się i słuchając siebie nawzajem. To było satysfakcjonujące dla wszystkich członków grupy.

Instruktorzy Nyitott Kör rozpoczęli lalkarski proces tworzenia, realizując wskazówki Teatru Grodzkiego, zawarte w rozdziale 2.1. Jeden z instruktorów pokazywał każdy krok na przykładowej lalce, podczas gdy drugi instruktor wspierał rozdzielanie materiałów i oferował indywidualną pomoc. Instruktorzy zachęcali również uczestników do wzajemnej pomocy, gdy pojawiała się potrzeba dodatkowych rąk do pracy.

Pierwsza przerwa wypadła podczas tworzenia lalek, po uformowaniu głowy i ramion lalek. Jedna z uczestniczek, która wcześniej zgłosiła swój trudny dzień i była emocjonalnie poruszona sesją filozoficzną, nie wróciła po przerwie, jednak pojawiła się godzinę później, aby się pożegnać i ponownie poinformować, że nie czuje się dobrze, niezależnie od tej sesji. Po przerwie grupa uznała nieobecność uczestniczki za zrozumiałą i spokojnie dyskutowała o tym, że zgniatacie papieru i powodowany tym hałas mogły negatywnie wpłynąć na jej nastrój. Uczestnicy zaakceptowali to, że ich koleżanka potrzebuje innego rodzaju wsparcia i byli przekonani, że znajdzie je w tym ośrodku. Grupa robiła postępy krok po kroku, chociaż tempo poszczególnych uczestników znacznie się różniło; instruktorzy musieli zharmonizować potrzeby grupy i wspierać uczestników w znalezieniu „adekwatnego wyzwania” podczas procesu twórczego, cierpliwie posuwając się naprzód z uwzględnieniem zróżnicowanych możliwości poszczególnych osób. Od czasu do czasu instruktorzy pozytywną informacją zwrotną zachęcali uczestników do dalszej pracy. Podczas tworzenia lalki, gdy poszczególne działania były już zrozumiałe, uczestnicy naturalnie rozpoczynali pogawędki - głównie związane z procesem twórczym, ich nastrojem lub innym wspólnym doświadczeniem/tematem - do których instruktorzy mogli z wyczuciem się włączać.

Kiedy grupa niemal ukończyła budowanie lalek, jeden z uczestników stwierdził: „**Ha,**

widzę, że ważnym rezultatem jest to, że robimy lalkę, a nie to, jaka ona jest!”

Podczas tworzenia uczestnicy już pokrótce komentowali to, jak powstawały się ich lalki; „**Wygląda jak kosmita, lubię science fiction.**”, „**Chcę, żeby moja była w ciąży.**”, „**Moja chce nosić mini spódniczkę, ale też jest tym stremowana**”. „**Mózg mojej lalki wypadł, bo wyszedł mi zbyt ciężki**”.

Gdy wszyscy skończyli i byli wystarczająco zadowoleni ze swoich

dokonań, po kolei **pokazywali wybrany przez siebie gest swojej lalki**, wyrażający jakiś aspekt jej charakteru – jakby lalka przedstawiała się w ten sposób. W większości gesty były wciąż nieśmiałe, sprowadzały się głównie do machania; wobec tego moderatorzy **zaplanowali powolne intensyfikowanie sposobu, w jaki uczestnicy mogliby wyrażać siebie poprzez lalki**. Zespół Nyitott Kör zadał kilka pobudzających do refleksji pytań, aby ułatwić krótką dyskusję: Jak przebiegał proces tworzenia, jakie były trudności, co konkretnie przynosiło ulgę lub radość? Po podzieleniu się w ten sposób swoimi przeżyciami, uczestnicy mieli kolejną przerwę.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

W ostatniej części sesji grupa powróciła do poruszania lalkami; instruktorzy poprosili uczestników, aby przez kilka minut indywidualnie badali, co potrafi ich lalka, jak się porusza, do czego zdolne jest jej ciało. Następnie wydali polecenie: „Znajdź jeden gest swojej lalki, który zaprezentujesz grupie i który wyraża trudność, z jaką zmagą się twoja lalka”. Chodząc od uczestnika do uczestnika, obserwowali wypróbowywane gesty i rozważali każdy tak dogłębnie i tak długo, jak życzyli sobie tego uczestnicy. To dobrze wpasowało się w ramy czasowe, więc nie było presji na pośpiech. Wśród gestów i komentarzy znalazły się: nadmierne analizowanie każdego szczegółu, poczucie zagubienia, wstydu, samotności, nieskuteczności, uwięzienia. Uczestnicy mogli wspierać się nawzajem podczas wyrażania osobistych odczuć; niektóre strategie, które bywają pomocne, gdy takie uczucia wymykają się spod kontroli były również mapowane. Instruktorzy podjęli także próbę wyrażania gestami lalek myśli/uczuć, które niosą ulgę oraz strategii rozwiązywania problemów. Znalaziono silne momenty dramatyczne, co dowodzi, że grupa osiągnęła stan, w którym doświadczyła kreatywnego przepływu.

Na zakończenie każdy uczestnik wyraził jednym zdaniem, jakie doświadczenie stało się jego/jej udziałem podczas tej sesji i czy chce kontynuować proces. Okazało się, że wszyscy chcą kontynuować i żałują, że w tych warsztatach nie uczestniczyło więcej osób. Po omówieniu dalszych opcji instruktorzy stwierdzili, że nie ma wspólnych ram czasowych dla członków grupy, ponieważ niektórzy z nich rozpoczynają pracę w nowym środowisku. Uzgodnili że pozostanie w kontakcie, a członek grupy odpowiedzialny za działalność Grupy Barcsay skontaktuje się z Nyitott Kör w sprawie możliwej kontynuacji, gdy zmapuje wewnętrzne potrzeby. Niestety nie zorganizowano kolejnej sesji. Nyitott Kör uszanował wewnętrzną politykę Fundacji Przebudzenie (Awakening Foundation) i scedował odpowiedzialność za zorganizowanie grupy na jej członków.

Grupy 4 i 5 – ELTE

1. Poznajcie się nawzajem

Krótkie wprowadzenie od instruktorów i wprowadzenie do sesji. Instruktorzy Nyitott Kör poprosili, aby każdy z uczestników podał swoje imię, a także nazwę ulubionej gry, niezależnie od tego, czy była to gra online, gra planszowa, gra karciana czy jakakolwiek inna gra. To sprawiło, że wewnętrzne dziecko stało się bardziej dostępne i ułatwiło refleksję nad tym, że zabawa jest nie tylko dla dzieci - ludzie grają w gry przez całe życie.

W kolejnym zadaniu instruktorzy wykorzystali dwie tablice magnetyczne z mapą typowej węgierskiej szkoły, gdzie przestrzenie i pokoje miały swoje nazwy. Poproszono uczestników, aby w małych grupach przedyskutowali „Gdzie dorośli i uczniowie czują się bezpiecznie, a gdzie czują się zagrożeni?” i umieścili małe magnesy w różnych kolorach w odpowiednich miejscach.

Stworzyło to przestrzeń do rozmowy o różnicach między szkolnymi doświadczeniami nauczycieli i uczniów. Ponadto grupa omówiła podobieństwa, takie jak klasa jako niebezpieczna przestrzeń zarówno dla uczniów jak i nauczycieli. Stwierdzono, że celem edukacji mogłoby być zbudowanie bezpiecznych klas dla wszystkich. Zadanie to pomogło skoncentrować się na naturze uczenia się i jego związku z poczuciem bezpieczeństwa/strachu.

2. Ogólne wprowadzenie do pedagogiki dramy

Instruktorzy Nyitott Kör zapytali uczestników, czy mieli jakiegokolwiek doświadczenia z dramą. Odnosząc się do ich odpowiedzi wyjaśniliśmy główne pojęcia, takie jak kadrowanie, wydarzenie dramatyczne, wchodzenie w role itp. Instruktorzy przedstawili podstawowe źródła informacji znalezione w Internecie. Następnie zaprezentowali koncepcję ukrytego programu nauczania: sytuacja pedagogiczna ma zawsze co najmniej dwie warstwy; pierwsza jest oczywista i widoczna oraz łatwo wykrywalna. W lalkarstwie była to technika tworzenia lalek i ich animacji. Niemniej jednak istnieją ukryte warstwy, w których odbywa się ogromna część uczenia się; na przykład w jaki sposób lalka, którą ktoś robi, odzwierciedla swojego twórcę. Sytuacje, które uczestnicy konstruowali dla swoich lalek, ujawniały szczegóły dotyczące ich samych, ich własnych problemów, wartości i światopoglądów. Drama w sposób szczególny i bezpośrednio bawi się ukrytymi warstwami uczenia się, dlatego hipoteza instruktorów była taka, że lalkarstwo - zgodnie z tą koncepcją - może działać skutecznie.

3. Tworzenie lalki

Instruktorzy Nyitott Kör przedstawili kroki pokazane w [tym filmie](#) i zastosowali się do opisu Teatru Grodzkiego w rozdziale 2.1.

4. Krótka scena z lalką w grupach trzyosobowych.

Instruktorzy zaproponowali uczestnikom pokazanie prostej sytuacji: „lalka budzi się rano i wykonuje serię porannych zadań”. Stworzone sceny były bardzo różne – dawały migawkowy wgląd w umysły oraz w nastawienie twórców do rozpoczęcia dnia, co niosło ze sobą informacje o ich ogólnej satysfakcji z życia, motywacji i aktualnym stanie emocjonalnym.

5. Wykonaj i zastanów się

Po tym, jak każda z małych grup pokazała swoje sceny, wszyscy usiedli w dużym kręgu. Instruktorzy pytali uczestników, jak się czuli podczas procesu. Jakie były trudności lub wyzwania? Jakie były osobiste sukcesy? Razem zastanawiali się nad wewnętrznymi procesami, jakich doświadczyli twórcy-uczestnicy.

6. Dyskusja o tym, w jaki sposób lalkarstwo może być dalej wykorzystywane do rozwijania samoświadomości, umiejętności społecznych, współpracy i rozwiązywania problemów.

Po omówieniu indywidualnych doświadczeń uczestników instruktorzy zapytali ich, jak mogliby wykorzystać takie lalki i praktykę we własnej pracy grupowej. Podzieliliśmy się również niektórymi informacjami, które uzyskaliśmy od Teatru Grodzkiego.

7. Na zakończenie poprosiliśmy uczestników o wypełnienie kwestionariuszy ewaluacyjnych projektu Step Up dotyczących wpływu warsztatów.

3.1.1.4 Uwagi dotyczące pilotażowego wdrożenia, przydatne wskazówki dotyczące każdego kroku dla praktyków, którzy chcieliby odtworzyć te działania.

Grupa 1 - Figyelj ram!

Rozpoczęcie gry jest ważne, zwłaszcza jeśli dynamika grupy nie jest znana instruktorom. Początkowe zajęcia umożliwiają poznanie uczestników, ich zaangażowania oraz odkrycie niektórych ich ograniczeń. Pomagają również osiągnąć lepszą koncentrację i stworzyć kontekst do wspólnej pracy.

Przed i w trakcie procesu ważne jest, aby zwracać uwagę zarówno na grupę jak i na uczestników indywidualnie, aby upewnić się, **że każdy może nadążyć na poszczególnych etapach**. Bardzo ważne jest, aby wszyscy od początku widzieli i słyszeli moderatora, który opisuje i pokazuje kolejne czynności, opatrując je szczegółowymi instrukcjami.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Uczestnictwo personelu pomocniczego w kolejnych etapach procesu tworzenia lalek może ułatwić pracę i współdziałanie; jeśli personel pomocniczy zobaczy i zrozumie cały proces, jest bardziej prawdopodobne, że będzie podążał za dynamiką grupy.

Ważne jest również **staranne przygotowanie logistyki**: pomieszczenie, przerwy, jedzenie itp.

Grupa 2 - Fészek Csillag

Praca w małych grupach. Okazało się istotne, że 12 uczestnikami zajmowało się czworo instruktorów; jedna z instruktorek należała do personelu pomocniczego - stale pracowała z uczestnikami i dobrze ich знаła. Zaproponowała stworzenie małych grup w taki sposób, aby w każdej grupie były osoby o podobnych możliwościach i przygotowała ten układ, biorąc również pod uwagę to, które osoby potrafią dobrze ze sobą współpracować, a które nie. Umożliwiło to zespołom pracę we własnym tempie i unikanie konfliktów w małych grupach.

Gdyby istniały różne cele, właściwe byłoby stworzenie bardziej zróżnicowanych i mieszanych grup, jednak instruktorzy Nyitott Kör postanowili powierzyć miejscowemu profesjonalistce decyzję w tej kwestii. Te trzyosobowe grupy umożliwiły uczestnikom swobodne i autentyczne wyrażanie siebie oraz pomogły instruktorom nawiązać osobisty kontakt z każdym z nich.

Respektuj możliwości uczestników, ale rzucaj im wyzwania. Instruktorzy odkryli, że dwóm osobom łatwiej było animować lalkę niż trzem. Mieli lepszy chwyt i uzyskali lepszy dostęp do lalki. Oczywiście sprawiało to, że lalka nie poruszała się tak zgrabnie i profesjonalnie, jak mogłaby, ale tak naprawdę ożyła dzięki temu, że osobom animującym ją łatwiej było koordynować swoje ruchy w takim układzie. Instruktorzy stwierdzili, że początkowo uczestnicy byli raczej bierni i zablokowani, gdy proponowano im pomysłowe zadania, co czasami wyglądało na lenistwo. Ponieważ zadania na wyobraźnię wymagają myślenia abstrakcyjnego, nie wszystkim przychodziło to łatwo, jednak instruktorzy chcieli zachęcić do takiego podejścia i szukali sposobów na zmobilizowanie uczestników do wyjścia z ich strefy komfortu. Niemniej jednak czasami instruktorzy napotykali na naśladowanie i powtarzanie pomysłów innych, dlatego musieli podkreślać siłę i piękno autentycznej ekspresji oraz przekonanie, że każda osoba ma swoje unikalne pomysły, które są równie ważne. Warto było wygospodarować czas i przestrzeń dla każdego uczestnika na odnalezienie własnej drogi, bo w końcu pojawiły się ciekawe rezultaty, jak choćby Lalka Policjant, która została obficie wyposażona w charakterystyczny ekwipunek, taki jak broń i kajdanki. Jeden z członków grupy początkowo niechętnie współpracował z instruktorami i żartował na każdej sesji, jednak włożył wielki wysiłek w występ przed publicznością.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Wyceluj w opowieść. Niezwykle użyteczne i znaczące było stworzenie wspólnej przestrzeni, wyznaczonej przez domy poszczególnych lalek. W ten sposób cykl warsztatów rozwinął się od indywidualnej kreacji do pracy w mniejszych grupach (i tworzenia „sąsiedztw”), aż w końcu uczestnicy utworzyli całe fikcyjne miasto, w którym każdy miał funkcję i cel, a więc kumpel lub partner.

Twórz rytuały. Zespół Nyitott Kör uznał rytuał rozpoczęcia i zakończenia za przydatny. Rytuały dają uczestnikom poczucie stabilności i bezpieczeństwa. Na początek były dwie gry. Jedna polegała na koordynacji obu rąk jednocześnie. Druga wymagała skomplikowanych ruchów w różnych kierunkach. Na pożegnalny rytuał instruktorzy pożyczyci ćwiczenie od MáSzínháza: wszyscy, wraz z instruktorami, stali w kręgu. Instruktor odwrócił się w prawo i powiedział do osoby stojącej obok: *„Dziękuję za grę ze mną”*. Podczas wypowiedzania tego zdania osoba mówiąca i osoba, do której się zwraca, dotykają swoich rąk. Następnie każdy kolejny adresat odwraca się w swoje prawo i powtarza zdanie i gest. Gdy wszyscy uczestnicy mają to już za sobą, stają twarzą do środka kręgu i mówią razem: *„I Tobie też dziękuję”*.

Grupa 3 – Przebudzenia (Awakenings)

Przygotowanie jest kluczowe: pamiętaj o wewnętrznych zasadach organizacji partnerskiej. Jeśli masz okazję, obejrzyj budynek i salę przed zajęciami i porozmawiaj z osobami, które tam spędzają czas.

W przypadku tej konkretnej grupy docelowej **dostosowanie i elastyczność** były najistotniejsze; Zespół Nyitott Kör nie mógł wiedzieć, ilu uczestników dołączy do grupy i w jakim nastroju przybędą. Instruktorzy byli również przygotowani do zmiany ram czasowych, jeśli w grupie zaistnieje taka potrzeba.

Zadbaj o przejrzystość celów, możliwych rezultatów i wspólnie tworzonych zasad. Pomaga to uczestnikom czuć się bezpiecznie w grupie. Spisane zasady grupy można również dać do podpisania każdemu uczestnikowi (choć Nyitott Kör tego nie zrobił) i powiesić w widocznym miejscu, aby uczestnicy nie zapominali o uzgodnionych wytycznych dotyczących konstruktywnej współpracy.

Szanuj każdy nastrój i uczucie pojawiające się w grupie i miej świadomość, że istnieją aspekty, które są poza kontrolą instruktora. Zaufaj organizacji partnerskiej i uczestnikom, że mają strategie radzenia sobie z trudnymi uczuciami i sytuacjami; są przecież dorośli, kompetentni w swoim życiu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zaufaj swojej intuicji, przyjmuj znaki i wskazówki grupy. Jeśli czujesz się zmęczony, prawdopodobnie grupa też potrzebuje wytchnienia. W każdej chwili można zrobić sobie przerwę, a po powrocie do przestrzeni pracy zrobić krótką rozgrzewkę. Ważne, aby wspólnie spędzać radosny czas, który inspiruje uczestników do kreatywności w codziennym życiu.

Wyrażaj własne opinie i zachęcaj do wyrażania odmiennych. Warto również zwrócić uwagę na wszystko, co może przeszkadzać grupie; w pewnym konkretnym przypadku jedna z uczestniczek zawsze najszybciej odpowiadała na pytania i zaczynała dominować w grupie. Kiedy instruktorzy poprosili ją o zwrócenie uwagi na innych, dając im miejsca także im, a równocześnie zapewnili, że chwilowa „myśląca” cisza jest w porządku, osoba wyraziła wdzięczność i stała się refleksyjna, a dynamika grupy została przywrócona.

Współprowadź i współpracuj. Po stworzeniu lalek instruktorzy zamienili się rolami: osoba wspierająca proces tworzenia lalek stała się głównym instruktorem i moderatorem refleksyjnej dyskusji i scenek lalkowych. Funkcjonowało to doskonale, ponieważ wspierający mógł uważnie obserwować reakcje uczestników, gdy lalki były tworzone, a drugi instruktor, skupiając się na uważnej obserwacji animowanych kukiełek, mógł obmyślać potencjalnie najbardziej użyteczne zamknięcie procesu.

Grupa 4 | 5 - ELTE

Kontekstualizuj pracę. Ponieważ wydarzenia te dobrze zintegrowano z zawodowym szkoleniem uczestników, konieczne było omówienie szerszego obrazu, do którego pasowała pilotowana technika lalkarska; dramat (pedagogika). Na samym początku obu wydarzeń instruktorzy Nyitott Kör mówili o dramacie w ogóle, a następnie skupili się na specyficznej praktyce lalkarskiej i jej szczególnym potencjale.

Angażuj we współuczestnictwo. Instruktorzy stwierdzili, że podczas pierwszej sesji część wprowadzająca była zbyt długa i złożona, uczestników zmęczyła 30-minutowa prezentacja. Dlatego moderatorzy przerobili ją dla kolejnej grupy na krótsze i bardziej interaktywne działania, które skuteczniej zaangażowały uczestników. Uczestnikom spodobała się ta nowa wersja wprowadzenia, byli bardziej otwarci na poznawanie tematu i techniki lalkarskiej. Jak się okazało, sposób rozpoczęcia procesu miał decydujący wpływ na późniejsze zaangażowanie uczestników. Pierwsza grupa okazała się bardziej pasywna niż druga, co było zaskakujące, ponieważ instruktorzy zostali zawczasu poinformowani, że druga grupa jest szczególnie wycofana i oporna w podobnych sytuacjach.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Wspieraj pracę zespołową. Instruktorzy zaprosili uczestników pierwszej grupy do samodzielnej, indywidualnej pracy z ich lalkami, a drugą do pracy w zespołach 4-5 osobowych. To ostatnie okazało się dobrą decyzją, praca grupowa skuteczniej motywowała młodych dorosłych.

Planuj, oceniaj, modyfikuj plan. Doświadczenie z pierwszą grupą było bardzo przydatne, instruktorzy wygenerowali nowe pomysły na skuteczniejsze zaangażowanie tej grupy. W wyniku refleksji instruktorów i ich rozmów z liderem grupy partnerskiej, druga grupa została dobrze przygotowana, a dzięki temu zajęcia okazały się bardziej satysfakcjonujące dla uczestników (o czym świadczą ich informacje zwrotne). Uczestniczący w programie młodzi dorośli mieli satysfakcję ze spotkania się w nowy sposób i głęboko zastanowili się nad siłą narzędzi edukacji nieformalnej, jednocześnie dzieląc się swoimi początkowymi wątpliwościami.

W grupie Maybug zespołowi Nyitott Kör brakowało czasu na dogłębną analizę procesu z uczestnikami, których wyraźnie zmęczyło zrobienie lalek i dlatego docenili łatwiejsze, odciążające, zabawne zadania. W pierwszej grupie młodych dorosłych instruktorzy zaproponowali tradycyjne podejście do nauczania i najpierw przedstawili prezentację, która nie w pełni zaangażowała uczestników – tylko na poziomie poznawczym – co później wpłynęło na ich uwagę i podejście do narzędzia, uniemożliwiając im zanurzenie się w procesie uczenia się. Innym aspektem, który mógł odegrać pewną rolę, były przyzwyczajenia lub kultura danej grupy w dyskusjach autorefleksyjnych; podczas gdy grupa Barcsay na co dzień działa podobnie w układzie grupowym, w przypadku innych grup głębia komentarzy zależała raczej od uprzednich nawyków i doświadczeń poszczególnych osób

3.1.1.5 Rezultaty i oddziaływanie

Zespół Nyitott Kör najwięcej czasu spędził w grupie Nest Star z niepełnosprawnością poznawczą osób dorosłych, gdzie panowała atmosfera zdecydowanie radosna, uczestnicy mieli świąteczne nastroje i pragnęli „dobrze się pośmiać”. Czasami wyrażało się to w komentarzach dotyczących innych uczestników, ich lalek lub pomysłów, co nie zawsze było zabawne dla osoby, której dotyczyło; w sumie poczucie bezpieczeństwa było kruche. Ponadto wysiłki i pytania instruktorów, które koncentrowały się na samoświadomości, mogły być dla grupy zaskakujące; a instruktorzy widzą dalszy potencjał w osiągnięciu tego celu poprzez łagodniejsze podejście krok po kroku.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

W grupie Maybug zespołowi Nyitott Kör brakowało czasu na dogłębną analizę procesu z uczestnikami, którzy byli dość zmęczeni po zrobieniu lalek i dlatego docenili łatwiejsze, odciążające, zabawne zadania. W pierwszej grupie młodych dorosłych instruktorzy postanowili zaproponować bardziej tradycyjne podejście do nauczania i najpierw przedstawili prezentację, która nie była skuteczna w pełnym zaangażowaniu uczestników – tylko na poziomie poznawczym – co później wpłynęło na ich uwagę i podejście do narzędzia i uniemożliwiły im zanurzenie się w procesie uczenia się. Innym aspektem, który mógł odegrać pewną rolę, była rutyna lub kultura danej grupy w dyskusjach autorefleksyjnych; grupa Barcsay działa podobnie na co dzień we własnym środowisku grupowym, natomiast w przypadku innych grup głębia komentarzy zależała raczej od uprzednich nawyków i doświadczeń poszczególnych osób.

Grupa 1 - Figyelj ram!

„Tworzenie lalki jest dla mnie bardzo przydatne. Spędziłem naprawdę dobrze ten czas.”
- Uczestnik

„Z radością zrobiłem swoją lalkę i dobrze się bawiłem z innymi” – Uczestnik

„Zrobiłem lalkę o imieniu Darth Vader, a w przyszłym tygodniu zrobię dla niego płaszcz”. - Uczestnik

„Zarówno uczestnicy, jak i instruktorzy dobrze się bawili, czas spędzony razem był przyjemny i pożyteczny. Panowała pełna harmonia”. - Pracownik socjalny

„Od wielu lat współpracujemy ze Stowarzyszeniem Otwarty Krąg (Nyitott Kör), które pomaga nam realizować nasze programy rozwojowe i rekreacyjne. Dzisiejszy przyjemny dzień spędziliśmy wspólnie z naszymi podopiecznymi, którzy mieli okazję wypróbować nowy rodzaj pracy twórczej. Nadal lubimy pracować ze Stowarzyszeniem, ponieważ wzbogaca kreatywnymi pomysłami codzienność naszej grupy”. - Pracownik socjalny

Grupa 2 - Fészek Csillag

Fascynujące było to, jak szybko zespół Nyitott Kör nawiązał kontakt z uczestnikami. Na trzeciej sesji przytulali nas i czekali na instruktorów przy drzwiach. Na ostatniej sesji niektórzy z uczestników narysowali obrazki dla instruktorów i wręczyli im kartki z informacją, jak bardzo będą za nimi tęsknić. Przyznali, że bardzo sceptycznie podchodzili do tego, czy będą w stanie stworzyć lalkę, nie mówiąc już o jej animowaniu. Pokonanie tego wyzwania było dla nich ogromnym sukcesem, co świadczy o sile tego narzędzia w przypadku osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, które potrafią uwierzyć w siebie i zaangażować się w proces.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Aby ożywić lalkę, potrzeba wspólnej pracy 2-3 osób. Przy odrobinie wsparcia instruktorów wszyscy uczestnicy mogli doświadczyć skutecznej współpracy.

Cytaty:

„Wszystko było dla mnie jasne i zrozumiałe”.

„Instruktorzy wykonali dobrą robotę”.

„Mój nastrój się poprawił, stałem się szczęśliwszy”.

„Sugerowałbym, aby to był program na jeden tydzień, jak obóz”.

„Wzmocniło to moje relacje z moim chłopakiem [innym uczestnikiem], ponieważ lalki były jak nasze dzieci”.

Grupa 3 – Przebudzenia

„Ha, widzę, że ważnym rezultatem jest to, że tworzymy lalkę, a nie to, jaka ona jest!”

„Czułem się, jakbym tworzył inną wersję siebie”.

„Czułem się naprawdę dobrze zgniatając papier, przybyłem zestresowany a zostałem uwolniony od stresu!”

„Proces był dla mnie trudny, ponieważ zmagam się ze szczegółową, monotonną pracą. Prawie się poddałem. Ale cieszę się, że tego nie zrobiłem”.

„Jestem zła, bo twoja lalka jest o wiele piękniejsza niż moja”.

„Dobrze było porozmawiać o tym, że lalki mogą być różne i autentyczne, czułam, że moja jest wyjątkowa”.

„Głowa mojej lalki pochyliła się, tak jak moja, kiedy chcę coś przemyśleć”.

„Moja lalka jest szczęśliwa, ponieważ dostała pracę, której pragnęła. Klaszcze w dłonie.

„Lubię moją lalkę, ponieważ przypomina mi, że mogę być wieloma rzeczami i mogę tworzyć”.

„Jestem dwubiegunowy i podczas wirusa doświadczyłem negatywnych stron tego zjawiska. Walczę, żeby się zorganizować i utrzymać porządek w moim otoczeniu, jednak ja sam nadal nie wyglądam, jak należy. Moja lalka dobrze prezentuje się na zewnątrz, ale jeśli przyjrzesz się uważniej, zobaczysz, że prawie się rozpada.

„Nie wyobrażałam sobie, co i jak tu zrobimy i bałam się, że to będzie dziecinne. Podobała mi się dziecinna, zabawna część tych zajęć, a dyskusje były dla mnie głębokie i przydatne, dziękuję.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Grupa 4&5 – ELTE

Prosta czynność tworzenia lalki miała ogromny ukryty obszar poznawczy, który stanowił cenny potencjał dla kształcących się przyszłych nauczycieli; Poza zadaniami namacalnymi, w sferze niewypowiedzianej, a nawet nieświadomej dokonywały się zmiany i odkrycia, które były wyjątkowe i osobiste.

„To było kreatywne i wyzwalające”.

„Uczenie się bez nauczania”.

„To było bardzo bezpośrednie”.

„Mam teraz więcej wiedzy niż przed przyjazdem tutaj. Również drama stała się dla mnie bliższa.”

„Bardzo przydatne narzędzie i daje różne możliwości zastosowania”.

„Moim zdaniem stworzenie lalki zajęło zbyt dużo czasu”.

„Było szybkie i intensywne. Wszyscy uczyli się w każdej sekundzie.

„Było genialne, chciałbym dowiedzieć się więcej o tym.”

„Mogłem pozostać otwarty i entuzjastyczny, a zyskałem wiele umiejętności przydatnych w życiu zawodowym.”

„Tak naprawdę niczego się nie nauczyłem, ale może wykorzystam to później”.

„Zdobyłam dużo wiedzy, która przyda się w moim życiu zawodowym.”

„Uczenie się było zabawne, więc czas szybko mijał. Bardzo dobrze się bawiłem podczas nauki.”

„Proces tworzenia był naprawdę relaksujący, niemal terapeutyczny. Podobały mi się też bardziej konceptualne zadania. I mogliśmy wykazać się kreatywnością w swoim działaniu (w ramach pewnych wytycznych).”

Umiejętności, nowo zdobyte doświadczenia i nowe wyzwania dla trenerów/instruktorów

Nyitott Kör wybrał dobrą praktykę **lalkarstwa** do wdrożenia pilotażowego, ponieważ dobrze wpisała się w misję organizacji: **Baw się. Działaj. Badaj.** Zespół Nyitott Kör od razu poczuł więź z tym narzędziem, kiedy po raz pierwszy zetknął się z nim podczas wspólnego partnerskiego szkolenia w 2021 r. i zaplanował możliwości wprowadzenia go w różnych kontekstach. Podczas sesji pilotażowych **specjaliści Theatre in Education (Teatru w Edukacji) mogli wykorzystać swoje umiejętności** w posługiwaniu się nowym narzędziem i **w nowych grupach**. Nyitott Kör na co dzień pracuje ze studentami i

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

młodzieżą oraz prowadzi kursy szkoleniowe dla profesjonalistów. W przeszłości ich uwaga tylko okazjonalnie skupiała się na wrażliwych grupach dorosłych. Dlatego też **działania w ramach projektu Step Up pomogły również organizacji nauczyć się skutecznego angażowania osób dorosłych** o wysokich potrzebach wsparcia oraz zdobyć doświadczenie we współpracy ze środowiskowym ośrodkiem psychiatrycznym.

Grupa 1 - Figyelj ram!

Podczas realizacji tej sesji zespół instruktorów zdobył nowe doświadczenia i zmierzył się z nowymi wyzwaniami. Wyzwania te dotyczyły głównie specyfiki organizacji i prowadzenia warsztatów, jak wspomniano powyżej. W międzyczasie wszyscy instruktorzy nauczyli się zwracać większą uwagę na szczegóły i byli w stanie włączyć te doświadczenia w sesje z kolejnymi grupami. Zespół Nyitott Kör przekonał się, jak ważne jest rozpoznanie ograniczeń uczestników, zbadanie ich potrzeb i udzielanie instrukcji możliwie najprzystępniej.

„Trudno było mi stwierdzić, kiedy moja pomoc jest naprawdę potrzebna i zdać sobie sprawę, czy po prostu nie daję jej zbyt wiele. Myślę, że ważne jest, aby spróbować zobaczyć ograniczenia uczestników, a aby poznać te ograniczenia, musisz wypróbować różne podejścia i po prostu zobaczyć wynik”. - Pracownik pomocniczy

„Zdałem sobie sprawę, jak ważne są szczegóły, zwłaszcza gdy jestem instruktorem, a grupa naśladuje mnie. Może dla mnie jest jasne, co staram się pokazać, bo to jest w mojej głowie, ale nauczyłam się, że jako instruktor muszę być bardziej ostrożna w opisywaniu i prowadzeniu”. - Instruktor

„Różnorodność grupy była dla mnie nowym wyzwaniem, chciałem, aby zadania i cały proces były interesujące dla wszystkich. Jednak jedna osoba była znacznie szybsza niż inne, które nie nadążały. Trochę trudno było mi zaakceptować, że czyjś własny proces jest ważniejszy niż osiągnięcie założonego celu.” - Instruktor

Grupa 2 - Fészek Csillag

„Zdałem sobie sprawę, że trudno jest poradzić sobie z trudnościami związanymi z myśleniem abstrakcyjnym”.

„Zadziałało naprawdę dobrze to, że po każdej sesji była ocena i konsultacje [w gronie instruktorów i członków lokalnego personelu pomocniczego]”.

„Myślę, że to ważne, aby oferować programy, w których kładzie się nacisk na zabawę i wyrażanie siebie”.

„Jestem bardziej otwarta na wspólnych sesjach, a także bardziej ciekawa życia

uczestników poza pracą”.

Grupa 3 – Awakenings (Przebudzenia)

Nyitott Kör nie pracował wcześniej z docelową grupą osób objętych opieką psychiatryczną, więc trenerzy docenili możliwość **współpracy z tą grupą**. Nyitott Kör podziela wartości i misję z **podejściem psychiatrii środowiskowej**, a w szczególności z Fundacją **Awakenings**. Pracowników Nyitott Kör podniosło na duchu obserwowanie, w jaki sposób **wrażliwa grupa zyskuje zaufanie do siebie i władzę, aby samodzielnie ułatwiać i organizować sobie działania**, których potrzebują jej członkowie. Zajęcia poza formalne mogą wzmacniać dobre samopoczucie uczestników, więc zajęcia oferowane przez Nyitott Kör pasowały do cotygodniowego programu organizacji. Nyitott Kör pozytywnie ocenił **potencjał narzędzia, jakim jest lalkarstwo**. Praktycy Teatru w Edukacji rozwinęli swoje umiejętności w tej dziedzinie, co zachęciło ich do poszukiwania podobnych możliwości, z **myślą o dłuższym, wielosesyjnym procesie** w przyszłości.

Zmierzyliśmy się z pewnym wyzwaniem dotyczącym wdrażania zasad grupy: jedna z uczestniczek stale wpatrywała się w swój telefon, inna kilka razy wychodziła, a pod koniec warsztatu inne osoby z ośrodka wpadały, żeby zobaczyć, czym zajmuje się grupa. Nie były to idealne warunki dla dynamiki sesji, jednak instruktorzy starali się obserwować i zapamiętywać, jak uczestnicy odnoszą się do tych zakłóceń i **wydawało się im całkiem naturalne**, że nikt nie wyrażał napięcia wywołanego tymi wydarzeniami. Jednak w dłuższym procesie **wróciliśmy do ustalonych reguł grupy**; na początku każdej sesji wspólnie ocenialiśmy, czy każda osoba wywiązuje się z naszych własnych zobowiązań lub czy są sugestie modyfikacji. W tym drugim przypadku **szukaliśmy konsensusu** zamiast decyzji większości lub autokratycznych wyborów.

„Bardzo się cieszyłam, że dużo się śmialiśmy podczas warsztatów, zwłaszcza, że przez pierwsze 15 minut moje wrażenie było takie, że niektórzy uczestnicy przybyli zdenerwowani i w ponurym nastroju, nie byłam pewna, czy otworzą się i zagrają.”

„Miałem wrażenie, że łatwo można stworzyć bezpieczną przestrzeń, grupa była bardzo konstruktywna i mieli już wyrobione nawyki działania w takich aranżacjach grupowych, wspierali się nawzajem, aktywnie słuchali i pracowali najlepiej jak mogli”.

„Trudno było znaleźć sposób na zaspokojenie potrzeb każdego uczestnika, ponieważ ich tempo było tak różne, ale zaskoczyło mnie również to, jak bardzo byli refleksyjni i wspierający, gdy zwróciliśmy uwagę na tę kwestię”.

„Straciliśmy jedną uczestniczkę podczas procesu, ale cieszyłem się, że wróciła, aby się pożegnać i że mogła znaleźć wsparcie, którego potrzebowała”.

Grupa 4&5 – ELTE

„Utwierdzało mnie to w przekonaniu, że w szkoleniu zawodowym ważne jest wprowadzanie różnych metod uczenia się. Zdołyłem nową wiedzę zawodową, a także nawiązałem znajomości w swoim zawodzie.”

„Będę szukał więcej sposobów na nawiązanie kontaktu z Nyitott Kör, a także innymi organizacjami”.

Wyzwaniem było nie tylko ukończenie warsztatu lalkarskiego, ale dostarczenie uczestnikom narzędzia, z którego będą mogli korzystać we własnej praktyce. Z doświadczeń Nyitott Kör wynika, że trudno czegoś doświadczyć i natychmiast przekształcić to w namacalne umiejętności. Tym razem instruktorzy musieli znaleźć sposób na stworzenie przestrzeni, w której każdy mógłby zagłębić się w tworzeniu lalki. Z drugiej strony mieli ułatwić uczestnikom oglądanie procesu z perspektywy zewnętrznej oraz ocenę możliwości przeniesienia go na grunt ich przyszłej pracy. Ta sytuacja spowodowała nakładanie się dwóch warstw i odebrała możliwość pełnego doświadczenia którejkolwiek z nich. W tym miejscu należy przyznać, że na Węgrzech program szkoleniowy dla nowych nauczycieli zawiera poważne sprzeczności i powoduje napięcia zarówno wśród studentów, jak i edukatorów. Studenci widzą swoją przyszłość raczej ponuro, ponieważ zdają sobie sprawę z braku społecznego uznania dla zawodu nauczyciela, płacy niewystarczającej na utrzymanie (młodszy nauczyciel zaczyna z pensją 570 euro brutto) i przytłaczających godzin pracy (45-50 godzin tygodniowo). Program szkoleniowy przygotowuje nauczycieli do zastosowania współczesnych poglądów na edukację, także nieformalną, jednak, kiedy zaczynają praktykować i mierzą się z rzeczywistością przestarzałego systemu szkolnego na Węgrzech, czują się rozczarowani. Około 70% młodszych nauczycieli poddaje się i porzuca zawód podczas pierwszych 5 lat swojej kariery. Dlatego studenci są dość niechętni, zdystansowani i nieentuzjastyczni podczas swojego szkolenia. Znalezienie źródła motywacji było pierwszym wyzwaniem, z jakim musieli się zmierzyć instruktorzy. Uczestnicy mieli wątpliwości co do przydatności kursu, w którym odbywała się sesja. Dla instruktorów wyzwaniem było znalezienie sposobów na przełamanie tej bierności i ułatwienie doświadczenia sukcesu, który sprawi, że uczestnicy poczują się mniej wyobcowani ze swojego zawodu i mniej zdystansowani od siebie nawzajem.

Wpływ na lokalne organizacje partnerskie i wnioski

Grupa 1 - Figyelj ram!

„Byłem w pełni usatysfakcjonowany sesją. Grupa nauczyła się nowych technik i dobrze się bawiła, a także bardzo nam się przydało zobaczenie, jak instruktorzy pracują z naszą społecznością” - Pracownik socjalny

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

„Myślę, że będziemy kontynuować lalkarstwo, widzę, że [uczestnicy] odczuwają potrzebę zabawy ze swoimi lalkami, robienia dla nich ubrań czy czegoś innego. Teraz wiemy, jak konstruować lalki, więc może uda nam się to zrobić także z drugą grupą!” - Pracownik pomocniczy

„Jestem bogatszy w pomysły. Moje zainteresowanie podobnymi programami wzrosło” - Pracownik socjalny

„Czuję, że jestem teraz bardziej otwarta”. - Pracownik socjalny

Grupa 2 - Fészek Csillag

„Zbudowało to silniejszą więź między uczestnikami”.

„Jesteśmy otwarci na podobne programy, zawsze fajnie jest wyjść z naszej strefy komfortu”.

„Oni [uczestnicy] nie mogli się doczekać cotygodniowej sesji. Naprawdę podobała im się ta nowa działalność”.

Grupa 3 – Przebudzenia

„Jesteśmy otwarci na wszystkie metody uzupełniające oparte na dowodach. Dla osób z zaburzeniami zdrowia psychicznego zrozumienie i wzmocnienie ich wizerunku jest ważne, bez względu na to jaką chorobę mają w diagnozie. Poznaliśmy podstawy zabawnej metody, nasi podopieczni wychodzili z zajęć z dobrymi emocjami. Uczestnicy zaznajomili się z metodą, której nigdy wcześniej nie używaliśmy; pozwoliła im zbliżyć się do siebie, swoich uczuć i wartości. Zdobyte tutaj doświadczenia będziemy mogli zintegrować z rozwijaniem naszych własnych innowacji i powiązanych badań. Nasi klienci, szukając opieki u wielu świadczeniodawców w zakresie ochrony zdrowia psychicznego, rozpowszechniają informacje o metodzie, a nasze grupy samopomocy mogą przejąć ją samorzutnie. Za miarę [skuteczności] takich metod można uznać symptomy zaangażowanych osób - a ta aktywność miała bardzo pozytywny wpływ na poszczególnych uczestników”.

Grupa 4 i 5 – ELTE

„Wydarzenia te były pierwszymi krokami długofalowej współpracy Uniwersytetu z Nyitott Kör. Obecnie pracujemy nad programem nauczania, aby zaoferować dłuższy i głębszy wgląd w dramę.”

Podstawowe zasady obecnego kształcenia nauczycieli i poglądy na dramę, dotyczące natury uczenia się, są do siebie bardzo zbliżone. Niemniej jednak drama nie jest

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

włączona do programu szkoleniowego. Ponieważ partner i osoba kontaktowa była kierownikiem programu szkoleniowego dla nauczycieli, była to specjalna sesja i miejmy nadzieję, początek długoterminowej relacji.

3.1.2.6 Zdjęcia i filmy

Grupa 1 - Figyelj rám!

Grupa 2 - Fészek Csillag

Grupa 3 - Przebudzenia

Grupa 4 i 5 - ELTE

3.1.2 Działania pilotażowe w Turcji: Stwórz lalkę, stwórz siebie

3.1.2.1 Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Oba Ütopya Eğitim Sanat ve Medya Tic. Ltd. ti. (Aka Utopia Edukacja i Sztuka)

3.1.2.2 Grupa docelowa

Grupa 1 – Młodzi dorośli w trudnej sytuacji ekonomicznej – osoby zagrożone ubóstwem

Pierwszą grupą uczestniczącą w działaniu pilotażowym w Turcji byli młodzi dorośli w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej – osoby zagrożone ubóstwem. Grupę docelowych beneficjentów wybrano w przeświadczeniu, że takie działanie może mieć pozytywny wpływ na ich rozwój osobisty i zawodowy oraz że będą mogli wykorzystać nabyte umiejętności w przyszłości, zarówno w życiu, jak i w pracy. Co więcej, osoby te zwykle nie mają wielu możliwości uczestniczenia w zajęciach edukacyjnych i społecznych z powodu braku środków finansowych. Warsztaty odbyły się w Antalyi, w Kompleksie Sportu i Aktywności Meltem, przy współpracy Centrum Wolontariatu Muratpaşa, filii Ministerstwa Młodzieży i Sportu. Centrum Wolontariatu ma służyć młodym dorosłym, którzy w większości pochodzą ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Wśród uczestników byli również młodzi dorośli, którzy dołączyli do centrum jako uczestnicy, a następnie sami zostali pracownikami socjalnymi lub wolontariuszami pracującymi obecnie z grupami defaworyzowanymi. Utopia łączyła siły i współpracowała z Centrum Wolontariatu Muratpaşa od początku projektu Step Up, angażując ten ośrodek w spotkania grup fokusowych. Kiedy podjęto decyzję o pilotażowym wdrożeniu techniki lalkarskiej, pracownicy socjalni i wolontariusze Centrum wyrazili zainteresowanie prowadzeniem warsztatów i ogłoszeniem otwartego naboru dla potencjalnych uczestników. Utopia ogłosiła również wydarzenie na swoich kontach w mediach społecznościowych i na stronie internetowej. Na warsztaty zapisało się 12 kandydatów w wieku 20-25 lat. Jednak na pierwszą sesję zgłosiło się tylko 10 uczestników i tylko 4 z nich mogło ukończyć cały proces

warsztatowy. Jeden lider zespołu z Centrum Wolontariatu pomagał w orientacji i koordynacji, a Utopię reprezentowało 2 pracowników. Warsztaty rozpoczęły się w grudniu 2021 roku, a cały proces początkowo planowano zakończyć w ciągu miesiąca. Został on jednak przedłużony do 2 miesięcy, ponieważ grupie trudno było w pełni uczestniczyć we wszystkich sesjach. Mamy nadzieję, że warsztaty będą wywierać trwały wpływ, ponieważ uczestnicy, którzy ukończyli proces, wyrażali wielką chęć rozpowszechniania i stosowania tej nowopoznanej metody w życiu zawodowym, jakie sobie zaplanowali (np. w nauczaniu i pracy socjalnej).

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Warsztaty lalkarskie	8 sesji (po ok. 2 godziny) w okresie 2 miesięcy	papier pakowy (4-5 szt., wielkość papieru determinuje wielkość lalki) gazeta (opcjonalnie; może służyć do wypełnienia głowy i tułowia lalki oraz do stylizacji) konopie/bawełna różne kolory sznurka, nożyczki, tkaniny (można poddać recyklingowi stare ubrania lub resztki tkanin) Przybory do szycia, inne materiały z recyklingu,	Przyczynianie się do wzrostu samooceny i samoświadomości uczestników. Poprawa umiejętności komunikacyjnych i społecznych. Pogłębienie wiedzy uczestników o sobie i własnych potrzebach. Oferowanie nieformalnego i empirycznego doświadczenia edukacyjnego. Oferowanie nowych metod pobudzania kreatywności. Stworzenie dla uczestników	Grupę łączył wspólny entuzjazm do tworzenia lalek dla siebie i większość z nich potraktowała to bardzo poważnie i wyraziła zainteresowanie warsztatami. Stwierdzili również, że wykorzystają tę nową metodę we własnym przyszłym życiu zawodowym i w pracy socjalnej.

		<p>kredki i farby</p>	<p>przestrzeni do wyrażania siebie i poznawania się nawzajem. Stworzenie środowiska do budowania zespołu i efektywnej współpracy. Zapoznanie uczestników z technikami integracji i spójności społecznej.</p>	
--	--	-----------------------	--	--

B. Grupa 2 Seniorzy

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Warsztaty Lalkarskie	1 dzień intensywnych zajęć warsztatowych	<p>papier pakowy (4-5 szt., wielkość papieru determinuje wielkość lalki) gazeta (opcjonalnie; może służyć do wypełnienia głowy i tułowia lalki oraz do stylizacji) konopny/bawełniany sznurek w różnych kolorach, nożyczki, tkaniny (można poddać recyklingowi części starych ubrań lub resztek tkanin). Przybory do szycia,</p>	<p>Przyczynianie się do wzrostu samooceny i samoświadomości uczestników. Poprawa umiejętności komunikacyjnych i społecznych. Pogłębienie wiedzy uczestników o sobie i własnych potrzebach. Oferowanie nieformalnego i empirycznego</p>	<p>Seniorzy, którzy wzięli udział w warsztatach, twierdzili, że bawiąc się i tworząc własne lalki, znów poczuli się jak dzieci. Ponadto bardzo cennym efektem warsztatów było to, że większość</p>

		inne materiały z recyklingu, kredki i farby	doświadczenia edukacyjnego. Oferowanie nowych metod pobudzania kreatywności. Stworzenie dla uczestników przestrzeni do wyrażania siebie i poznawania się nawzajem. Stworzenie środowiska do budowania zespołu i efektywnej współpracy, Zapoznanie uczestników z technikami integracji i spójności społecznej.	uczestników projektował a i tworzyła lalki dla swoich wnuków, marząc o tym, jak będą się z nimi wspólnie bawić i wzmacniać więzi rodzinne.
--	--	---	---	--

Działania w każdej sesji, obserwacje i zasoby zewnętrzne

A. Grupa 1 – młodzi dorośli z trudnościami ekonomicznymi:

SESJA 1 (2 godziny): SPOTKANIE I WPROWADZENIE

Grupa postanowiła zapoznać się poprzez gry, rozgrzewki, gry na przełamanie lodów i rozmowy.

Podczas tej sesji instruktorzy Utopii przedstawili również swoją organizację, projekt **Step Up**; w tym partnerów i cele projektu oraz dlaczego wybrali tę praktykę, aby podzielić się nią z uczestnikami warsztatów.

Utopia przedstawiła uczestnikom Teatr Grodzki jako twórcę i mentora metody Lalkarstwo. Następnie instruktorzy rozdzielili materiały potrzebne do wykonania lalek. Po wstępnym wprowadzeniu każdy z członków grupy zaczął tworzyć górną część swojej

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

lalki, wzorując się na instruktorze.

SESJA 2 (2 godz.): WPROWADZENIE DO TWORZENIA LALKI Z PAPIERU;

Utopia ponownie zaczęła dzień od gier i rozgrzewek. Uczestnicy kontynuowali tworzenie swoich papierowych lalek, jednocześnie wymyślając koncepcje postaci lalek. Ponieważ doszli nowi uczestnicy, którzy nie byli obecni na pierwszej sesji, uczestnicy bardziej zaawansowani, którzy poczynili już postępy w tworzeniu swoich lalek, pomagali również nowo przybyłym. Nawet jeśli proces warsztatowy został przez to spowolniony, jego społeczne oddziaływanie przekroczyło oczekiwania. Uczestnikom podobało się wspólne tworzenie lalek, a rozmowy i interakcje w trakcie tego procesu miały bardzo pozytywny wpływ na dynamikę grupy. Byli też uczestnicy, którzy chcieli zrobić kolejną lalkę dla swoich przyjaciół i krewnych, dlatego zespół projektowy udostępnił film na [YouTube video](#) wykonany przez Teatr Grodzki – mini tutorial na temat tworzenia lalek.

SESJA 3 (2 godz.): KONSTRUOWANIE LALKI I WIZJI JEJ OSOBOWOŚCI

Przez cały proces warsztatowy instruktorzy Utopii rozpoczynali każdą sesję od gier i rozgrzewek. Po zbudowaniu lalek uczestnicy przystąpili do ich ozdabiania i personalizacji. W tym celu instruktorzy zachęcali uczestników do przyniesienia materiałów pochodzących z recyklingu oraz starych tkanin, które umożliwiłyby indywidualizację skonstruowanych według jednego wzoru lalek i stworzenie z nich postaci teatralnych.

SESJA 4 (2 godz.): ROZWÓJ POSTACI LALKI

Zespół Utopii zadał uczestnikom następujące pytania, aby ułatwić im tworzenie postaci z ich lalek:

Jak ma na imię twoja postać?

Ile lat ma twoja postać?

Gdzie urodziła się twoja postać?

Kto jest/był w rodzinie twojej postaci?

Gdzie i z kim mieszkają teraz twoi bohaterowie?

Czym twoja postać zarabia na życie?

Co jest najcenniejszą własnością tej postaci.

Jaki jest ulubiony utwór muzyczny twojej postaci?

Jakie jest ulubione miejsce twojej postaci?

Jakie jest ulubione jedzenie twojej postaci?

Opowiedz nam więcej o osobowości swojej postaci.

Podczas dyskusji nad tymi zagadnieniami uczestnicy stylizowali i indywidualizowali swoje lalki.

SESJA 5 (2 godz.): SPOTKANIE Z LALKAMI

Zespół Utopii i uczestnicy warsztatów przeprowadzili wywiady z każdą lalką w grupie i zadawali im pytania, aby je poznać, podobnie jak w przypadku „Gorącego siedzenia” w Kreatywnej Dramie.

SESJA 6 (2 godz.): TWORZENIE HISTORII LALEK

W czteroosobowych grupach uczestnicy starali się animować lalki i sprawić, by wystąpiły. Jeden uczestnik był odpowiedzialny za poruszanie głową, jeden za poruszanie rękami, a jeden za poruszanie nogami. Twórca lalki wcielił się w rolę reżysera. Następnie uczestnicy rozpoczęli pracę nad tematem: „Jak Twoja lalka rozpoczęłaby nowy dzień?”

SESJA 7 (2 godz.): WYKONYWANIE LALEK

Każda papierowa lalka odegrała własną scenę z ulubioną muzyką swojej postaci, bez użycia żadnego tekstu ani znaczących słów. Było 3 uczestników, którzy kolejno poruszali każdą z lalek zgodnie ze wskazówkami jej twórcy. Uczestnicy zaprezentowali spontaniczny, niezapowiedziany występ dla osób, które były wówczas w Kompleksie Sportu i Aktywności Meltem na różnych sesjach i wykazały zainteresowanie obejrzeniem tego przypadkowego i na wpół improwizowanego przedstawienia.

SESJA 8 (2 godz.): REFLEKSJA, OCENA I ZAMKNIĘCIE

Instruktorzy Utopii poprosili uczestników o podzielenie się odczuciami i informacją zwrotną na temat procesu warsztatowego. Poprosili również uczestników o ocenę za pośrednictwem Formularzy Google i - aby zamknąć proces - zaprosili uczestników do pozostania w kontakcie w celu ewentualnej przyszłej współpracy.

B. Grupa 2 – Seniorzy:

PROGRAM OGÓLNY miał taki sam przebieg jak pierwsze wdrożenie pilotażowe przeprowadzone z młodymi dorosłymi znajdującymi się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej, jednak zmniejszono liczbą godzin, ponieważ zespół Utopii zmodyfikował harmonogram, aby dopasować go do intensywnego, jednodniowego warsztatu.

SESJA 1 (60 min): SPOTKANIE. WZAJEMNE POZNAWANIE

SESJA 2 (60 min): WPROWADZENIE DO TWORZENIA PAPIEROWYCH PAKIET

SESJA 3 (60 min): TWORZENIE PAPIEROWYCH LALEK

SESJA 4 (60 min): OKREŚLANIE CHARAKTERU LALKI

SESJA 5 (60 min): SPOTKANIE Z LALKAMI

SESJA 6 (60 min): TWORZENIE HISTORII DLA LALEK

SESJA 7 (60 min): PREZENTOWANIE LALKI

SESJA 8 (60 min): REFLEKSJA, OCENA I ZAMKNIĘCIE

3.1.2.4 Komentarze na temat wdrożenia pilotażowego, przydatne wskazówki dotyczące każdego kroku dla praktyków, którzy chcieliby odtworzyć tę praktykę

A. Grupa młodych dorosłych z trudnościami ekonomicznymi:

Podczas zaplanowanych 8 sesji utrzymanie spójnej grupy uczestników było największym wyzwaniem, z jakim zmierzył się zespół Utopii podczas procesu warsztatowego. Niektórzy uczestnicy rozpoczęli warsztaty, a następnie zgłosili, że znaleźli pracę i nie mogą już uczestniczyć. Niektórzy byli jeszcze studentami i mieli egzaminy na uniwersytecie, więc opuścili niektóre sesje. Niektórzy nie opuszczali zajęcia z powodu problemów zdrowotnych związanych z pandemią.

B. Seniorzy

Na początku warsztatów niewielu seniorów traktowało pomysł robienia lalek bardzo poważnie. Mieli co do tego wątpliwości, ponieważ uważali, że granie w gry i robienie lalek to dziecinne zajęcie. Co więcej, prawdopodobnie bardzo usztywnili własne granice, które były niewzruszone i na początku nie chcieli wchodzić w interakcje z innymi uczestnikami. Jednak po spędzeniu całego dnia razem, pomimo braku kilku osób, które wyszły wcześniej, ponieważ miały w tym czasie inne zajęcia, grupa w końcu dużo się śmiała i dobrze się bawiła. Próbuąc pracy grupowej przy animowaniu lalek, uczestnicy cieszyli się jak dzieci wspólnie spędzonym czasem i swobodną zabawą na improwizowanej scenie. Instruktorzy Utopii podzielili się z uczestnikami swoją radością płynącą z obserwowania, jak bardzo potężnym narzędziem może stać się sztuka, wspierająca emocjonalny dobrostan jednostek w procesie uczenia się przez całe życie.

Zalecenia dla instruktora:

Zawsze staraj się rozpoczynać sesje rozgrzewką, ćwiczeniem przełamującym lody lub jakąkolwiek grą, którą uważasz za odpowiednią dla konkretnej grupy, z którą będziesz pracować.

Staraj się, aby oczekiwania zarówno Twoje, jak i uczestników były niewielkie. Podkreślaj wartość realizacji potrzeb, a nie oczekiwań.

Pozwól uczestnikom wypróbować ich własne pomysły.

Zaufaj, że dla każdej grupy będzie to zupełnie nowe doświadczenie, więc bądź elastyczny.

Baw się dobrze! :)

3.1.2.5 Rezultaty i oddziaływanie

Podczas warsztatów zarówno uczestnicy, jak i instruktorzy przeżyli bardzo cenne chwile i wspólnie cieszyli się radosną, ciepłą i przyjazną atmosferą. Zabawy, tworzenie i indywidualizacja papierowych lalek pozytywnie wpłynęły na autoekspresję uczestników oraz poprawiły ich stan psychiczny i emocjonalny. Proces ten pokazał, że sztuka jest rzeczywiście bardzo potężnym narzędziem o szerokim oddziaływaniu i może być łatwo indywidualizowana, adaptowana do uwarunkowań każdej grupy i uczestnika procesu uczenia się przez całe życie.

A. Młodzi dorośli z trudnościami ekonomicznymi:

UCZESTNIK A (22): *„Działanie było bardzo skuteczne. Czuję się komfortowo i byłem szczęśliwy. To zmotywowało mnie do jeszcze większego zaangażowania. Wzmocniło także moją życiową motywację. Myślę, że to ze względu na metody działania i treningu. Zawsze fajnie jest mieć nową umiejętność. Ponadto atrakcyjną towarzysko i przyczyniającą się do rozwoju osobistego. Tak dobrze było tworzyć. Inspiruje mnie to także do innego podejścia do życia. Zwykle jestem pogodną osobą. Jestem również przyjazny. Jednak w sytuacjach towarzyskich stale odczuwam napięcie i niepokój, nawet w obecności moich znajomych. Twórcza część dramaturgiczna podczas tych warsztatów sprawiła, że stałem się bardziej asertywny i bardziej komfortowo czuję się w moich przyjaźniach. Jestem za to wdzięczny. Wiele się też nauczyłem od ludzi, których poznałem. Chciałbym uczestniczyć w większej liczbie wydarzeń, takich jak to. Wszyscy nabyliśmy nowe umiejętności i osiągnęliśmy spokój ducha. Myślę, że to całkiem niezły wynik”.*

UCZESTNIK B (24 lata): *„To była świetna zabawa i przyczyniła się do mojego rozwoju osobistego. Tworzenie nowych postaci i definiowanie emocji*

stworzonej przeze mnie lalki sprawiło mi radość. Miałem niezapomniane przeżycia. Czuję się zdrowszy psychicznie. Szkoda, że nie mieliśmy dłuższych warsztatów”.

UCZESTNIK C (21): „To był bardzo fajny proces. Tworzenie papierowych lalek oraz projektowanie ich wyglądu i życia, personalizowanie ich. Zyskałem pozytywne doświadczenia społeczne. Uczestniczyłbym chętnie w większej liczbie zajęć w towarzystwie innych osób. Chciałbym mieć bardziej uspołecznione życie. Warsztaty zachęciły mnie to do tego typu zajęć. Wszystko było idealne.”

UCZESTNIK D (25): „To było piękne wydarzenie. Ponadto energiczna i życzliwa postawa nauczycieli zachęciła mnie do udziału w tym wydarzeniu. To było zabawne, piękne i niezapomniane. Niczego bym nie zmieniła, bo uwielbiam to wydarzenie i naszych nauczycieli.”

UCZESTNIK E (21): „Zajęcia były naprawdę zabawne. Podczas tego wydarzenia przeżyliśmy bardzo dobry proces, obfitujący w różne pomysły, które wszyscy wyrażali. Nabrałem bardziej pozytywnego podejścia do życia, co sprawiło, że poczułem w sobie więcej energii”.

UCZESTNIK F (20): „Zdobywanie nowej umiejętności jest wspaniałe. Uszczęśliwiało mnie poczucie, że mogę stworzyć coś nowego.”

UCZESTNIK G (23): „Już wcześniej zainteresowały mnie takie narzędzia jak twórcza drama. Podczas tych zajęć wiele się nauczyłam o nowych twórczych metodach. Doświadczyłam bycia kreatywną. Poczułam się wolna i wyjątkowa. Dzięki kreatywnemu myśleniu nauczyłam się być towarzyską i swobodnie podejmować decyzje. “

B. Seniorzy:

UCZESTNIK A (70 lat): „Bardzo mi się podobało. Udział w zajęciach pozytywnie zmienił moje życie. Po zajęciach czułam się znacznie szczęśliwsza. Szkoda, że nie mieliśmy więcej czasu.

UCZESTNIK B (65 lat): „Zdecydowałam się wziąć udział w tych zajęciach, bo myślałam, że poczuje się szczęśliwa. Pod koniec byłam bardzo zadowolona i czułam się szczęśliwsza. Ta aktywność przypomniała mi uczucie spokoju i szczęścia w dzieciństwie. Chciałabym jeszcze kilka razy wziąć udział w tych warsztatach.”

UCZESTNIK C (65 lat): „Było tak dobrze i fajnie. Czas minął tak szybko. Impreza

była bardzo przyjemna, przypomniałem sobie dzieciństwo. Robię postępy w utrzymywaniu bardzo pozytywnego nastroju i jestem z siebie dumny. Moja samoocena wzrosła. Następnym razem chcę też stworzyć lalki zwierząt. Bardzo się cieszę, bardzo dziękuję!”

UCZESTNIK D (73): „Uczestniczyłem w tych zajęciach, aby zrobić lalkę dla mojego wnuka. Proces ten przypomniał mi jednak moje własne dzieciństwo. Nie mieliśmy wtedy takiej okazji i dzisiaj czułem się świetnie. Wszystko było idealne, nauczyciele byli bardzo pomocni i wyrozumiali.”

UCZESTNIK E (67): „To było piękne. Moglibyśmy spędzić dłuższy czas na warsztatach. Podzielenie się czymś z innymi ludźmi sprawiło, że poczułam się świetnie.”

Przyswojona wiedza, nowo zdobyte doświadczenia i nowe wyzwania dla trenerów/instruktorów.

Dzięki partnerowi projektu Step Up, Teatrowi Grodzkiemu, zespół Utopii poznał nową artystyczną technikę integracji społecznej i był bardzo podekscytowany możliwością jej wypróbowania w ramach pilotażowego wdrożenia w Turcji. Członkowie Utopii poznali i przetestowali praktykę lalkarską i postanowili dodać ją do nieformalnego programu szkoleniowego w swojej organizacji.

Wyzwania, przed którymi stanął zespół Utopii podczas planowania i realizacji warsztatów to:

Niektórzy uczestnicy rozpoczęli warsztaty, ale nie ukończyli w pełni całego procesu warsztatowego. Aby współpracować z organizacjami rządowymi, trzeba było dopełnić wielu formalności. Zespół Utopii wybrał tę technikę, ponieważ była niedroga i zrównoważona, jednak w trakcie realizacji projektu w

Turcji nastąpił gwałtowny wzrost cen papieru, sznurka i innych materiałów biurowych. Innymi słowy, w trakcie procesu pojawiły się nieoczekiwane wydatki.

Trenerzy musieli czasami znaleźć bardziej ekologiczne sposoby tworzenia lalek ze zużytych papierów, gazet lub plakatów, zamiast kupować nowy papier.

Nawet jeśli niektórym uczestnikom brakowało zainteresowania i motywacji na początku warsztatów, później instruktorzy Utopii tak świetnie się z nimi porozumiewali, że wszyscy w pełni zaangażowali się w proces. Wnieśli swój wkład w warsztaty dzięki nadspodziewanie sumiennemu podejściu, starannie projektując swoje zindywidualizowane lalki; można to uznać za bardzo cenny i konkretny wynik.

Wpływ na lokalne organizacje partnerskie zaangażowane w proces oraz nasuwające się wnioski

A. Młodzi dorośli z trudnościami ekonomicznymi:

„Pracujemy z grupami o różnych specjalnych potrzebach. Chcieliśmy uczestniczyć w warsztatach, bo myśleliśmy, że taka aktywność będzie dla nich interesująca, a praca w grupach przyczyni się do społecznego rozwoju naszych podopiecznych. Uważamy, że te warsztaty przyczyniły się do polepszenia naszej przyszłej pracy. Nasi przyjaciele, którzy wzięli udział w tych warsztatach, pójdą do niektórych wiejskich szkół jako zespoły wolontariuszy i będą uczyć tego, czego sami nauczyli się na tych warsztatach, a co na stałe wejdzie do oferty naszego centrum wolontariatu. Poznaliśmy procesy i techniki tworzenia lalek. Doświadczaliśmy ze wszystkimi uczestnikami procesu uczenia się tego, jak można uczyć. W grupie powstały opowieści o losach i działaniach każdej z lalek. Nasi uczestnicy poznali nową dziedzinę sztuki i procesy realizacji nowego warsztatu. Robienie papierowych lalek będzie w naszym ośrodku kontynuowane.”

B. Seniorzy

„Główną funkcją naszej organizacji jest zapewnienie aktywnego udziału osób starszych w życiu poprzez ich rehabilitację we wszystkich aspektach: społecznym, fizycznym i psychicznym. Te działania zdecydowanie przyczyniły się do rozwoju umiejętności manualnych i koncentracji uwagi seniorów. Cieszymy się, że możemy być częścią tego projektu; dzięki tym warsztatom wzrosło zainteresowanie seniorów”.

3.1.3 Działalność pilotażowa w Portugalii: stwórz lalkę, stwórz siebie

3.1.3.1 Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Centro Social de Soutelo

3.1.3.2 Grupa docelowa

Centro Social de Soutelo postanowiło przeprowadzić pilotaż sztuki allkarskiej z beneficjentami Social Integration Income. Niewydolność ekonomiczna, długotrwałe bezrobocie, trudności w reintegracji zawodowej, niskie kwalifikacje edukacyjne i uzależnienia to główne słabości, które są częścią ich ścieżek życiowych i utrudniają proces integracji społecznej.

Biorąc pod uwagę wyrazy zainteresowania udziałem w tym działaniu, początkowo grupa składała się z 20 członków, jedenastu kobiet i dziewięciu mężczyzn w wieku od 18 do 65 lat (5 uczestników - 18/35 lat; 4 uczestników - 35/50 lat; jedenastu uczestników - 50/65 lat). Uczestnicy mieszkają w Rio Tinto i Baguim do Monte, dwóch radach parafialnych gminy Gondomar w Portugalii. Jeśli chodzi o kwalifikacje edukacyjne uczestników, należy podkreślić, że trzynastu uczestników (ponad połowa) ukończyło jedynie edukację podstawową, co samo w sobie jest już dowodem na trudności, jakie grupa mogła odczuwać w zrozumieniu i wykonaniu niektórych zadań podczas wdrożenia pilotażowego; czterech uczestników ma wykształcenie średnie, a trzech wyższe.

Wybór tej grupy docelowej był motywowany faktem, że była to grupa osób z niestabilnością społeczno-ekonomiczną z reperkusjami, głównie na poziomie ich włączenia do pracy i tym samym osób znajdujących się w sytuacji wykluczenia społecznego. Projekt Step Up i warsztaty lalkarskie zapewniły przestrzeń i moment, który zaowocował społeczno-emocjonalnym upodmiotowieniem uczestników.

3.1.3.3 Wdrożenie: Prezentacja w tabeli z następującymi danymi: Nazwa sesji; Czas trwania; Materiały; Cele; Główne rezultaty. Działania i obserwacje są opisane pod tabelą.

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Sesja nr 1	2 godz. (10.00 - 12.00)	Arkusze papieru, nożyczki, kolorowa przędza i wełna, gazety, różnokolorowe karteczki samoprzylepne, długopisy, krzesła, stoły, tablica.	Wzmacnianie poczucia zaangażowania; Rozwijanie osobistej motywacji; Wspieranie indywidualnych i grupowych zdolności empatycznych; Pobudzenie ducha ciekawości; Promowanie indywidualnego i grupowego zmysłu refleksyjnego.	Wszyscy wybrani uczestnicy byli obecni i współpracowali pozytywnie i spontanicznie podczas rozgrzewki.
Sesja nr 2	2 godz. (10.00 - 12.00)	Arkusze papieru, nożyczki, kolorowa przędza i wełna, tkaniny, kamera video i aparat fotograficzny.	Wzmacnianie poczucia zaangażowania; Rozwijanie osobistej motywacji; Wspieranie indywidualnej i grupowej empatii; Promowanie wśród uczestników ducha wzajemnej pomocy; Zachęcanie do	Uczestnicy byli bardzo entuzjastycznie nastawieni do budowania lalki. Jednak niektórzy mieli trudności z drobnymi czynnościami motorycznymi. Zespół stymulował uczestników do

			bliskości między uczestnikami oraz między nimi a instruktorami; Rozwijanie przywiązania uczestnika do jego lalki.	wzajemnej pomocy.
Sesja nr 3	2 godz. (10.00 - 12.00)	Krzeseła, przedmioty, gazety, czasopisma, kamera video i aparat fotograficzny.	Promowanie refleksji grupowej; Wzmacnianie poczucie zaangażowania; Zachęcenie do wyrażania uczuć; promowanie koncentracji; Nauka radzenia sobie z frustracją; Objaśnienie, jak animować lalkę.	Dobry poziom uczestnictwa pod każdym względem. Zaproponowane ćwiczenie pozwoliło uczestnikom zidentyfikować przeszkody, których doświadczali przez całe życie i wyrazić emocje związane z tymi przeszkodami. Ta aktywność pozwoliła grupie na dzielenie się niezwykłymi doświadczeniami.
Sesja nr 4	2 godz. (10.00 - 12.00)	Lalki, stoły, krzesła, kamera video i aparat fotograficzny.	Promowanie wzajemnego zrozumienia; Wzmacnianie poczucia zaangażowania; Zachęcenie do współpracy pomiędzy uczestnikami; Promowanie	Od tej sesji w grupie zaczęły pojawiać się nieobecności spowodowane względami zdrowotnymi, rozpoczęciem pracy zawodowej i

			komunikacji interpersonalnej; Podnoszenie świadomości znaczenia komunikacji niewerbalnej; Promowanie zarządzania czasem.	zajęć szkoleniowych.
Sesja nr 5	2 godz. (10.00 - 12.00)	Lalki, stoły, krzesła, kamera video i aparat fotograficzny.	Pogłębianie samopoznania; Rozwijanie umiejętności radzenia sobie z trudnościami; Ułatwianie spontaniczności i relacji międzyludzkich; Praca nad poprawą zarządzania czasem; Pobudzenie kreatywności.	Dobry poziom dynamiki uczestnictwa.
Sesja nr 6	2 godz. (10.00 - 12.00)	Przedmioty wybrane przez uczestników, które powinni przywieźć z domu; długopisy i białe kartki; kamera video i aparat fotograficzny, krzesła, stoły.	Promowanie refleksji grupowej; Promowanie pewności siebie i uznania dla własnych osiągnięć; wzmocnienie poczucia zaangażowania; Wzmocnienie sprzyjające lepszym perspektywom na przyszłość; Wspieranie empatii wewnątrzgrupowej.	Dobry poziom dynamiki uczestnictwa.
Sesja nr 7	2 godz. (10.00 - 12.00)	Lalki, stoły, krzesła, kamera video i aparat	Promowanie poczucia własnej wartości i pewności siebie;	Uczestnikom trudno było animować lalki

		fotograficzny.	Stymulowanie i rozwijanie umiejętności komunikacji niewerbalnej Praca nad pogłębieniem poczucia zaangażowania; Zachęcanie do empatii wewnątrzgrupowej; Promowanie refleksji w grupie.	zgodnie z przypisanymi im emocjami, a także zrozumieć, jaka emocja jest charakterystyczna dla danej sytuacji.
Sesja nr 8	2 godz. (10.00 - 12.00)	Kwestionariusze oceny końcowej dla uczestników; długopisy, stoły, krzesła, kamera video i aparat fotograficzny.	Promowanie krytycznej refleksji (autorefleksja i rozważania w grupie); Zachęta do aktywnego słuchania; Stymulacja i rozwój umiejętności komunikacji niewerbalnej; Rozbudzenie poczucia zaangażowania; Promowanie grupowej refleksji.	Ogromne zaangażowanie uczestników każdej podgrupy w przygotowania do prezentacji końcowej.
Sesja nr 9	2 godz. (10.00 - 12.00)	Wideo; Fotografie; Krzeseła; lalki. Stół; Parawany; Czarna tkanina; inne materiały pomocnicze do prezentacji.	Promowanie rozwoju osobistego; wspieranie relacji międzyludzkich; zachęcanie do rozwijania umiejętności komunikacyjnych (werbalnych i niewerbalnych).	Prezentacja, mimo niepokoju uczestników, przebiegła bardzo dobrze przed 25-osobową publicznością, wliczając towarzyszących uczestnikom pracowników socjalnych.

Działania podczas każdej sesji, obserwacje i wykorzystane zasoby zewnętrzne

W listopadzie 2021 roku zespół projektowy spotkał się z pracownikami socjalnymi i wspólnie wyselekcjonował grupę uczestników. Po tym wyborze, w grudniu 2021 r. odbyły się spotkania z uczestnikami w małych grupach, na których wyjaśniono cele i metodykę pracy. Po tym wyjaśnieniu osoby, które wykazały zainteresowanie i motywację do udziału, podpisały formularz zgody. W tym momencie ich nastawienie do projektu było ambiwalentne; z jednej strony entuzjasmowali się możliwością nauczenia się jak budować lalki. Z drugiej strony wykazywali pewną niechęć do pracy nad swoimi emocjami.

Zajęcia rozpoczęły się 26 stycznia i zakończyły 24 marca. Przeprowadzono dziewięć sesji, z których każda trwała około 2 godzin. W pierwszych sesjach uczestnicy tworzyli swoje lalki. Potem nauczyli się je animować. Podczas sesji uczestnicy byli zachęceni do dzielenia się swoimi odczuciami i emocjami poprzez odgrywanie ról. Po podziale grupy na mniejsze zespoły poproszono każdy z nich o napisanie prostej historyjki opartej na życiowych doświadczeniach uczestników. Historie te były potem prezentowane za pomocą animowanych lalek. Uczestnicy stworzyli również scenariusze w oparciu o swoje historyjki. Cały proces zakończył się publiczną prezentacją.

3.1.3.4 Komentarze na temat wdrożenia pilotażowego, przydatne wskazówki dotyczące każdego kroku dla praktyków, którzy chcieliby odtworzyć opisane działania

Doświadczenia z tego pilotażowego wdrożenia skłoniły nas do przemyślenia procesu jego przebiegu. Przede wszystkim dobra komunikacja z zespołem technicznym, który towarzyszy danej grupie docelowej, jest kluczowa, ponieważ bardzo istotne jest zrozumienie indywidualnych cech uczestników. Po drugie, odbycie spotkań z każdym z uczestników w celu zaprezentowania szkolenia i wyjaśnienia ewentualnych wątpliwości okazało się owocnym posunięciem. Im lepiej uczestnicy rozumieli, co robią, tym wyższy był poziom ich zaangażowania w szkolenie.

Warto również w trakcie szkolenia sporządzić pisemny zapis przemyśleń każdej osoby na temat jej/jego udziału w sesjach. Pomaga to trenerom przeanalizować znaczenie niektórych działań i poprawić je, co miało miejsce podczas szkolenia Centro Social de Soutelo. Dlatego zaleca się tę praktykę w przyszłych szkoleniach.

Kolejnym istotnym warunkiem pełnego sukcesu jest rozważne oszacowanie liczby sesji, które mają się odbyć. Pod koniec wdrożenia pilotażowego trenerzy doszli do wniosku, że ze względu na treści, które stanowią przedmiot pracy, głównie związane z umiejętnościami emocjonalnymi, dla grupy korzystne byłoby zwiększenie liczby sesji. Pozwoliłoby to zagłębić się w rozmaite kwestie poruszane przez niektórych uczestników, a związane z ich osobistymi i rodzinnymi doświadczeniami, które w

pewnych momentach ich życia stały się czynnikami niestabilności emocjonalnej, wywołującej reperkusje w życiu osobistym i zawodowym.

Instruktorzy stwierdzili również, że część uczestników znała się już z innych grup roboczych, co sprzyjało ich włączaniu się w proces, owocowało wyższym poziomem zaangażowania w uczestnictwo w grupie i ułatwiało nawiązywanie relacji. Jednym z pozytywnych aspektów współpracy w tej grupie, podkreślanym przez uczestników, było to, że zyskali przestrzeń do rozpoznawania swoich problemów i dzielenia się nimi z osobami, które już wcześniej poznali; było im łatwiej odkrywać się przed ludźmi, z których już kiedyś spotkali.

3.1.3.5 Rezultaty i oddziaływanie

Głównym osiągnięciem i wpływem tego szkolenia jest to, że uczestnicy wyrażali swoje emocje i dzielili się swoim życiem (problemami i oczekiwaniami). Nawiązali między sobą relacje i zapewnili sobie nawzajem wsparcie emocjonalne.

„Dla mnie była to chwila relaksu i towarzyskiej rozrywki wśród innych”.

„Zdałem sobie sprawę, że nie tylko ja mam problemy”.

„Nauczyłem się swobodnie mówić o sobie”.

„W tym okresie wojny, ja - będąc Ukraińcem – podczas uczestniczenia w warsztatach, trochę zapomniałem o tym, co się dzieje w moim kraju”.

„Bardzo lubiłam uczyć się, jak zrobić lalkę. Myślałam, że nie dam rady, ale ją zrobiłam”.

„Nigdy wcześniej nie miałam takiego doświadczenia i bardzo mi się spodobało”.

„Pomimo że nie znałam nikogo w grupie, czułam się bardzo komfortowo, rozmawiając o sobie i swoich uczuciach”.

„Na początku myślałam, że muszę pokonać wiele trudności, aby zrobić lalkę, ale potem zdałem sobie sprawę, że nie jest to trudne”.

„Naprawdę podobało mi się uczestniczenie w tych zajęciach i poznawanie nowych ludzi”.

Przyswojona wiedza, nowo zdobyte doświadczenia i nowe wyzwania dla trenerów/instruktorów.

Realizacja tego szkolenia była wyzwaniem dla trenerów: najważniejsze oddziaływanie

tego warsztatu zasadniczo sprowadza się do promocji i rozwoju umiejętności społeczno-emocjonalnych jego uczestników, co jest bardzo trudnym obszarem dla tej grupy docelowej.

W miarę odbywania kolejnych sesji, instruktorzy czuli, że nie tylko przyczyniają się do wzmocnienia grupy docelowej, ale także doświadczają własnego „rozwoju zawodowego”. Nie był to jednak proces łatwy, biorąc pod uwagę zastosowaną dynamikę i trudności grupy w komunikowaniu się i rozumieniu udzielanych wyjaśnień. Z tego powodu sesje musiały być dostosowywane do charakterystyki grupy.

Warto również wspomnieć, że warsztaty rozpoczęła grupa dwudziestu osób, ale do końca procesu dotrwało tylko dziewięć osób. Rezygnacje były spowodowane czynnikami zewnętrznymi, a mianowicie chorobą, pracą i podejmowaniem innych szkoleń, głównie zawodowych. Jeden z uczestników stwierdził, że nie czuje się komfortowo w podejściu do kwestii osobistych i emocji za pomocą stosowanych metod, ponieważ wciąż jest w trakcie wychodzenia z depresji. Sytuacje te nie wpłynęły negatywnie na kontynuację szkolenia, jednak instruktorzy musieli dokonać pewnych korekt w planie sesji, a mianowicie reorganizacji mniejszych zespołów, które przygotowywały się do końcowej i publicznej prezentacji.

Cała praca była satysfakcjonująca i chociaż wdrożenie procesu zajęło stosunkowo krótki czas, instruktorzy zauważyli pewne korzystne zmiany, a mianowicie zdolność uczestników do interakcji i pomocy sobie nawzajem oraz zdolność wyrażania siebie.

Warsztaty lalkarskie były dla nas bardzo inspirującym procesem, ponieważ wyraźnie przyczyniają się do rozwoju osobistego nie tylko uczestników, ale także trenerów, którzy ten proces moderują. Było to dobrze zaprojektowane/zorganizowane szkolenie, które można łatwo dostosować do różnych grup docelowych. Dlatego szkolenie to można wypróbować z innymi grupami docelowymi, takimi jak m.in. dzieci i młodzież, młodzi dorośli, osoby starsze, osoby z chorobami psychicznymi, niepełnosprawnością fizyczną lub psychiczną, więźniowie, ofiary przemocy domowej.

3.1.4 Działalność pilotażowa w Polsce: stwórz lalkę, stwórz siebie

3.1.4.1 Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Teatr Grodzki

3.1.4.2 Grupa docelowa

Metodę stosowano w dwóch grupach osób niewidomych i słabowidzących (w wieku 30-70 lat), zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Część z nich w ogóle nie widzi, ale większość miała większą lub mniejszą dysfunkcję wzroku.

W sumie w zajęciach w Zduńskiej Woli (centralna Polska) i w Bielsku-Białej (południowa Polska) uczestniczyło 20 osób. Głównym celem zajęć warsztatowych było zbadanie możliwości wykorzystania sztuki lalkarskiej z osobami słabo widzącymi lub w ogóle niewidzącymi. Ponieważ zarówno tworzenie, jak i animowanie lalek wydaje się koniecznie wymagać wzroku, celem tego eksperymentu było ustalenie, w jakim stopniu (jeśli w ogóle) istnieje taka możliwość. Intencją było zakończenie wszystkich trzech etapów wdrażania dobrych praktyk i faktycznie okazało się to możliwe.

3.1.4.3 Wdrożenie: Prezentacja w tabeli z następującymi danymi: Nazwa sesji; Czas trwania; Materiały; Cele; Główne rezultaty. Działania i obserwacje opisane są pod tabelą.

GRUPA 1 – ZDUNSKA WOLA

Nazwa etapu	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Tworzenie lalek	1 sesja (2 godz.)	Brązowy papier, gazety, sznurek, nożyczki.	Nauczenie uczestników, jak zbudować prostą papierową lalkę. Rozwijanie kreatywności, wyobraźni oraz zdolności manualnych	Powstały lalki.
Animacja lalek	1 sesja (1 godz.)	Papierowe lalki. Stoły i krzesła.	Nauczenie uczestników jak animować lalki. Rozwijanie kreatywności i zdolności manualnych. Integracja grupy.	Każdy uczestnik próbował ożywić swoją marionetkę z pomocą innych członków

				grupy. Uczestnicy pracowali razem, rozmawiali, poznawali się lepiej.
Opracowywanie opowieści	7 sesji (7 x 2 godziny =14 godzin) + praca nad scenariuszem	Lalki. Sznurek, nożyczki, kawałki tkaniny, folia, klej. Stoły i krzesła	Jeszcze intensywniejsza aktywizacja uczestników i mobilizowanie ich do podejmowania nowych wyzwań. Ułatwienie uczestnikom wyrażanie siebie. Dalsza integracja grupy. Jeden z uczestników, wspierany przez lidera i grupę, opracował scenariusz spektaklu teatralnego.	Grupa odbywała próby i wystawiła sztukę.

GRUPA 2. – BIELSKO-BIALA

Nazwa etapu	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Tworzenie lalek	1 sesja (2 godz.)	Brązowy papier,	Nauczenie uczestników, jak	Powstały lalki.

		gazety, sznurek, nożyczki.	zbudować prostą papierową lalkę. Rozwijanie kreatywności, wyobraźni oraz zdolności manualnych	
Animacja lalek	1 sesja (1 godz.)	Papierowe lalki. Stoły i krzesła.	Nauczenie uczestników jak animować lalki. Rozwijanie kreatywności i zdolności manualnych. Integracja grupy.	Każdy uczestnik próbował ożywić swoją lalkę z pomocą innych członków grupy. Uczestnicy pracowali razem, rozmawiali, poznawali się lepiej.
Opracowywanie opowieści	7 sesji (7 x 2 godziny =14 godzin) + praca nad scenariuszem	Lalki. Sznurek, nożyczki, kawałki tkaniny, folia, klej. Stoły i krzesła	Jeszcze intensywniejsza aktywizacja uczestników i mobilizowanie ich do podejmowania nowych wyzwań. Ułatwienie uczestnikom wyrażanie siebie. Dalsza integracja grupy. Jeden z	Grupa odbywała próby i wystawiła sztukę.

			uczestników, wspierany przez lidera i grupę, opracował scenariusz spektaklu teatralnego.	
--	--	--	--	--

Działania dla każdej sesji, obserwacje i wykorzystane zasoby zewnętrzne

GRUPA 1 – ZDUNSKA WOLA

Podczas pierwszych, wprowadzających sesji każdy z uczestników stworzył własną lalkę, a także przez chwilę ćwiczyliśmy animację papierowych figurek. Następnie grupa pracowała nad scenariuszem, kierując się kilkoma wstępnymi pomysłami zaproponowanymi przez instruktora. Ogólną koncepcją było zacząć od postaci lalek – kilku osób żyjących w swoich własnych, odrębnych światach, a następnie, aby znaleźć sposób na ich połączenie, pozwolić im się spotkać. Gdy ostateczna struktura opowieści była już gotowa, grupa zorganizowała sesję warsztatową, której celem było ubieranie trzech lalek i nadanie im wyglądu zapracowanej bizneswoman, mechanika, który niedawno zranił się w ramię oraz niewidomego informatyka. Zaplanowano i uzgodniono również przebieg działań, a narratorowi przypisano ważną rolę prezentowania bohaterów i relacjonowania rozwoju ich historii. Następnie grupa rozpoczęła próby. Cały proces zakończył się publiczną prezentacją i otwartą dyskusją z publicznością.

GRUPA 2. – BIELSKO-BIAŁA

Podczas pierwszego warsztatu wprowadzono alternatywny sposób angażowania niewidomych uczestników w doświadczenie lalkarskie. Zamiast szczegółowo wyjaśniać, jak wykonać lalki, dano członkom grupy gotowe papierowe figurki do zbadania – aby „zobaczyli je własnymi rękami”. Mieli za zadanie zbadać, w jaki sposób lalki zostały skonstruowane, a następnie spróbować zbudować własne papierowe postacie, kierując się inspiracją płynącą z materiału. Postawiono pytanie: co mówi ci gazeta? Jakim stworzeniem chce się stać? Lider udzielił również grupie wyjaśnień na temat podstawowych zasad tworzenia lalek. Na przykład podkreślano między innymi to, że wiązania/połączenia muszą być mocne, aby cała konstrukcja lalki stała się stabilna i trwała. Przy wsparciu osób widzących niewidomi uczestnicy stworzyli różne postacie – np. wojownika i różne zwierzęta (ptaki, ryby, koń/osioł). W drugim etapie zarys przedstawienia lalkowego został opracowany również poprzez działania improwizowane. Lalki umieszczono na scenie, a grupa osób niewidomych i widzących eksperymentowała z ich ruchem, tworząc krótkie sceny. W ten sposób pojawiły się

pomysły na potencjalny spektakl do wystawienia w przyszłości. Grupa postanowiła kontynuować próby i zaprezentować publiczności końcowy efekt.

3.1.4.4 Komentarze na temat wdrożenia pilotażowego, przydatne wskazówki dotyczące każdego kroku dla praktyków, którzy chcieliby odtworzyć praktykę

Oba sposoby pracy z niewidomymi i niedowidzącymi uczestnikami warsztatów nad tworzeniem lalek okazały się skuteczne. Choć podanie dokładnych instrukcji na każdym etapie procesu tworzenia lalek wydawało się dla uczestników łatwiejsze, również sposób alternatywny (dający im „całkowitą” swobodę budowania figur) okazał się skuteczny i satysfakcjonujący. Tak więc obie metody można polecić do stosowania podczas pracy z tą grupą docelową.

Należy podkreślić, że sposób prowadzenia warsztatów powinien być dostosowany do specyficznych potrzeb osób niewidomych. Przede wszystkim bardzo ważne jest przekazanie im szczegółowych i precyzyjnych instrukcji. Opisowy i wizualny sposób wyjaśniania, co dokładnie należy zrobić, krok po kroku, jest niezbędny jako substytut pokazania/demonstracji poszczególnych działań.

Pomoc ludzi, którzy widzą, była kluczowa, aby zapewnić spokojny i efektywny przebieg pracy. Podczas warsztatów z obydwoma opisanymi powyżej grupami takie wsparcie okazało się nieocenione i właściwie bez niego trudno wyobrazić sobie prawidłowe wdrożenie tej dobrej praktyki.

Należy podkreślić ważną rolę tekstu mówionego w tworzeniu przedstawień lalkowych z udziałem osób niewidomych. Dla nich najważniejsza jest komunikacja werbalna z innymi, a poleganie na samym ruchu i wizualnej ekspresji lalek nie jest wystarczające.

W przypadku pierwszej grupy w Zduńskiej Woli proces warsztatowy zakończyła

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

oficjalna premiera krótkiego spektaklu lalkowego „To my”. Otwartą dla publiczności prezentację zorganizowała w swojej siedzibie Miejska Biblioteka Publiczna. Zgromadziło się około sześćdziesięciu osób, w tym Prezydent Miasta, dyrektor Ośrodka Kultury, pracownicy Pracowni Terapii Zajęciowej oraz przedstawiciele Uniwersytetu Łódzkiego (Wydział Historii Sztuki).

Pokaz trwał 10 minut i był poprzedzony audiodeskrypcją wyglądu lalek, ich cech charakterystycznych i sposobów zachowania. Siedmioro aktorów i aktorek siedziało na krzesłach i animowało trzy lalki umieszczone na stolikach. Nie zabrakło też znaczących elementów scenograficznych - papierowych kręgli i laptopa na biurku. Zgodnie ze scenariuszem stworzonym przez jednego z uczestników, zaangażowany był również narrator, czytający tekst opowiadania.

Ta prezentacja była bardzo ważną częścią całego doświadczenia dla uczestników warsztatów. Przede wszystkim poczuli, że ich wysiłki i zmagania doprowadziły do sukcesu i zaowocowały spektaklem o wartości artystycznej; ponadto zyskały uznanie i aplauz lokalnej społeczności. Po przedstawieniu odbyła się dyskusja z publicznością. Aktorzy mieli okazję opowiedzieć o swojej przygodzie z teatrem lalek, ale także o swoim życiu jako osób niewidomych i niedowidzących.

3.1.4.5 Oddziaływanie i rezultaty

Uczestnicy czuli się docenieni i zdolni do twórczej pracy, którą można dzielić się z innymi. Wzrosło ich poczucie własnej wartości i odwaga do podejmowania nowych, ambitnych wyzwań. Oznaczało to również wzmocnienie akceptacji społecznej osób z dysfunkcją wzroku przez całą ich społeczność.

„Tworzenie lalek z papieru i sznurka było dla mnie nowym i ciekawym doświadczeniem. Ogromny ładunek pozytywnej energii, łagodzący napięcie, wywołał pierwszy moment, kiedy gładki papier w moich rękach zamienił się w zwartą kulkę. W tym momencie całe napięcie osłabło.

„Ta metoda tworzenia lalek w tak prosty sposób jest zaskakująca. A próba ich ożywienia była początkowo trudna, wywołała opór, który jednak został przełamany, gdy moja ręka wykonała pierwszy ruch, gest lalki.”

„Warsztaty lalkarskie były doskonałą formą integracji i doskonałej współpracy. Dla mnie był to również czas dobrze spędzony na doświadczeniu nowego i poznawaniu innych ludzi.”

„Te zajęcia nauczyły mnie manualnej zręczności. Kiedy w domu przychodzi do zrobienia czegoś trudniejszego, mam stąd szkolenie dobre i przydatne przy nowych wyzwaniach”.

„Praca ręczna jest często bardzo trudna dla osób niewidomych. Ale nasza trenerka

przygotowała warsztat w bardzo przystępny sposób i cały czas mówi nam, co robić, więc okazała się świetną zabawą i bardzo ciekawym doświadczeniem. Bo w rzeczywistości bardzo łatwe lalki powstały z zaledwie kilku kawałków papieru. Coś wyjątkowego, coś nowego.”

„Byłem mile zaskoczony robieniem lalek. To ciekawa koncepcja wykorzystania samego sznurka i papieru, z których można tworzyć figurki o różnych rozmiarach i kształtach. Miła atmosfera w czasie spędzonym z przyjaciółmi. Interesujące było również animowanie lalek, pozwalanie im chodzić i poruszać rękami, stopami i głową. Nie spodziewałem się takiej sztuki robienia lalek. Teraz przygotowujemy się do występu, który będzie dla mnie trudnym wyzwaniem. Ale to doświadczenie traktuję jako dobrą zabawę z lalkami.”

„Przekonałem się, że takie lalki można zrobić z papieru, a nawet zrobić z nimi spektakl teatralny. Będzie to również dla mnie nowe doświadczenie i nowe wyzwanie. Swoją drogą było to miłe spotkanie z dobrymi przyjaciółmi, z którymi dobrze było wspólnie pracować przy tworzeniu lalek. To po prostu dobra zabawa”.

Nowo nabyta wiedza, uzyskane doświadczenie oraz nowe wyzwania dla trenerów/instruktorów.

Oba warsztaty były nowym i ważnym doświadczeniem dla trenerów. Otworzyło to dostęp do nowej grupy docelowej, co wydawało się raczej nieosiągalne w przypadku wykorzystania sztuki lalkarskiej. Okazało się jednak, że mimo ślepoty, osoby te mogły również czerpać przyjemność z tworzenia lalek i ich animacji. To doświadczenie wzmocniło ich poczucie własnej wartości i sprawiło, że poczuli, że należą do społeczeństwa, że nie są „gorsi” niż ktokolwiek inny.

„Podczas tego warsztatu osoby niewidome i niedowidzące otrzymały zadanie

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

teoretycznie przekraczające ich możliwości. Ale tak naprawdę sztuka, teatr czy jakakolwiek inna twórcza działalność w ogóle niesamowicie rozwija wyobraźnię, więc to doświadczenie okazało się bardzo cenne dla osób z wadami wzroku. Mają inne zmysły, które są bardzo dobrze rozwinięte, więc naprawdę mogą zrobić wszystko”.
(Anita Kwiatkowska, pedagog w Bibliotece).

Dzięki projektowi Step Up Teatr Grodzki poszerzył zakres wykorzystania sztuki lalkarskiej do celów edukacyjnych i terapeutycznych. Zastosowanie tej dobrej praktyki w pracy twórczej z osobami niewidomymi i słabowidzącymi okazało się zasadne i efektywne. Z pozoru nieodpowiednie działanie dla osób z niepełnosprawnością wzroku okazało się skutecznym narzędziem w rozwijaniu ich kreatywności oraz zdobywaniu nowych umiejętności i kompetencji. W szczególności lalkarstwo okazało się bardzo przydatne do trenowania zdolności manualnych, rozwijania wyobraźni, ułatwiania spontanicznych działań i wzmacniania wiary we własne możliwości.

Co więcej, ta dobra praktyka przyczynia się do budowania mostów między tymi, którzy zazwyczaj są wykluczeni z głównego nurtu życia społecznego, a resztą społeczeństwa. Podczas warsztatu lalkarskiego umiejętności współpracy i komunikacji są ćwiczone w naturalny sposób, a wspólna praca łączy ludzi.

Wpływ/uczenie się dla lokalnych organizacji zaangażowanych w proces

Zaangażowanie lokalnych oddziałów Polskiego Związku Niewidomych okazało się kluczowe dla pomyślnego wdrożenia pilotaży w obu lokalizacjach. Ich członkowie byli przewodnikami i doradcami prowadzącymi warsztaty i udzielali wielu przydatnych wskazówek i informacji, głównie dotyczących kanałów komunikacji i wyzwań związanych z wadami wzroku.

Dużo wniosła też Miejska Biblioteka Publiczna w Zduńskiej Woli, organizując warsztaty i końcową prezentację spektaklu lalkowego w swoich lokalach. Również ich wiedza na temat pracy z osobami niewidomymi była cenna przy planowaniu i prowadzeniu zajęć i istotnie pomogła trenerowi w odpowiednim podejściu do prowadzenia grupy.

Wpływ na lokalne organizacje zaangażowane w proces oraz

Zaangażowanie lokalnych oddziałów Polskiego Związku Niewidomych okazało się kluczowe dla pomyślnego wdrożenia pilotaży w obu lokalizacjach. Ich członkowie byli przewodnikami i doradcami trenerów prowadzących warsztaty i udzielali wielu przydatnych wskazówek i informacji, głównie dotyczących kanałów komunikacji i wyzwań związanych z wadami wzroku.

Dużo wniosła też Miejska Biblioteka Publiczna w Zduńskiej Woli, organizując warsztaty i końcową prezentację spektaklu lalkowego w swoim lokalu. Również wiedza pracowników biblioteki na temat pracy z osobami niewidomymi była cenna przy planowaniu i prowadzeniu zajęć i istotnie pomogła trenerowi w odpowiednim

podejściu do prowadzenia grupy.

3.2 Reshape Ceramics w edukacji dorosłych w Hiszpanii

3.2.1 Kraj pierwszego zastosowania: Portugalia

3.2.2.1 Kraj wdrożenia pilotażowego: Hiszpania

Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Espacio Rojo

3.2.2.2 Grupa docelowa

Warsztaty garncarstwa zostały przeprowadzone się z 4 grupami osób:

Grupa 1: kobiety z ogólnymi trudnościami w uczeniu się (od 40 do 70 lat).

Grupa 2: kobiety długotrwale bezrobotne w trudnej sytuacji społecznej (od 30 do 50 lat).

Grupa 3: imigrantki (50-60 lat).

Grupa 4: młodzi imigranci, mężczyźni i kobiety o niskich zasobach ekonomicznych (w wieku od 18 do 29 lat).

Łącznie 24 osoby wzięły udział w warsztatach ceramicznych w Madrycie w Hiszpanii.

Warsztaty ceramiczne były prowadzone przez 7 miesięcy w kobiecych grupach I i II, których celem było zbadanie możliwości wykorzystania sztuki ceramicznej w celu wspierania integracji osób z niepełnosprawnością sensoryczną i ogólną oraz z

niepełnosprawnością w nauce.

Wybór grupy kobiet potrzebujących włączenia nastąpił dzięki raportom dostarczonym przez Federację Plena Inclusion (Pełne Włączenie) z Obserwatorium Równości Kobiet (z The Institute of Women, niezależnej organizacji przy Ministerstwie Zdrowia, Opieki Społecznej i Równości z Hiszpanii), które podkreślają, że podwójna dyskryminacja ludzi ze względu na płeć i niepełnosprawność, wznosi dodatkowe bariery utrudniające korzystanie z ich praw, uczestnictwo w życiu społecznym, a także dostęp do szkoleń, zatrudnienia, zdrowia i autonomii osobistej.

Oczekiwany wpływ na tę grupę to ułatwienie rozwoju umiejętności interpersonalnych służących lepszej integracji zawodowej i społecznej, rozwijanie autonomii uczestniczek i ich pozytywnego postrzegania siebie.

Po ocenie pozytywnego wpływu tych sesji, warsztaty zostały przeprogramowane do wymiaru jednej sesji z III grupą migrantek, aby zbadać oddziaływanie takiego podejścia i uczyć się z tą wrażliwą grupą.

W wyniku tego doświadczenia z trzema wyżej wymienionymi grupami, Espacio Rojo postanowiło przeprowadzić sesję z grupą IV.

Wybór ten wynika z podwójnej wrażliwości tej grupy: młodych migrantów oraz uwzględnienia czynnika socjologicznego: Hiszpania ma jeden z najwyższych wskaźników bezrobocia młodzieży w Europie.

W wyniku tego doświadczenia Espacio Rojo zdecydowało się przeprowadzić sesję z następną grupą młodych mężczyzn i kobiet, aby poszerzyć swoje doświadczenie pracy na rzecz grupy docelowej.

3.2.2.3 Wdrożenie: Prezentacja w tabeli z następującymi danymi: Nazwa sesji; Czas trwania; Materiały; Cele; Wyniki główne. Czynności i obserwacje opisane są pod tabelą.

Grupa 1 i 2

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Ceramiczna konstrukcja ręczna	12 (każda 2 godz. = 24 godz.) + naświetlania	Glina ceramiczna, różne narzędzia do ceramiki (drewniane kije,	Nauczanie uczestników budowania prostych glinianych	Powstały wyroby ceramiczne. Wzrosła motywacja osobista

		koła garncarskie) gąbki, woda, wałki, w pobliżu punkt poboru wody. Stoły i krzesła Drewniane deski lub płytki Plastikowe torby Kawałki płótna Drewniane rolki Piec ceramiczny Drewniane półki Książki artystyczne (opcjonalnie) Muzyka (opcjonalnie)	przedmiotów za pomocą nieskomplikowany ch tradycyjnych technik: płyt, zwijania lub „szczypania” przy użyciu rąk jako głównego narzędzia. Rozwijanie percepcji przestrzennej; Pogłębianie integracji grupy; Poszerzenie wiedzy artystycznej i kulturalnej; Rozwijanie kreatywności, zdolności manualnych i motorycznych.	uczestników i uzyskali większą sprawność manualną; osiągnęli większą autonomię i zdolność ekspresji.
Budowa elementów ceramicznych przy pomocy form	2 sesje (2 godz. każda = 4 godz.)	Płynna glina, formy gipsowe, narzędzia do ceramiki. Piec ceramiczny Drewniane półki Muzyka (opcjonalnie)	Zapoznanie uczestników z narzędziami niezbędnymi do produkcji rzemieślniczej. Nauczenie uczestników wytwarzania elementów ceramicznych „przez odlewanie z gęstwy”.	Stworzono i wykończono elementy ceramiczne o wyższej jakości. Wzrosła pewność siebie i zręczność uczestników, którzy rozwinęli również umiejętności planowania w procesie

				twórczym.
Tworzenie ceramiki na kole garncarskim	2 sesje (2 godziny każda=4 godziny)	Glina, elektryczne koło garncarskie, narzędzia ceramiczne Stoły i krzesła Półka Piece ceramiczne Zapoznanie się z profesjonalnymi narzędziami wykorzystywanymi do wyrobu ceramiki i jej masowej produkcji.	Nauczenie uczestników posługiwania się kołem garncarskim i jego możliwościami twórczymi. Rozwijanie zdolności uczestników do zabawy, stymulowanie do podnoszenia osobistej mocy.	Przedmioty wykonane na kole garncarskim. Zaobserwowano podejmowanie ryzyka i samodoskonalenie uczestników. Powstała więź i wzajemna pomoc. Poprawiła się komunikacja i ekspresja emocjonalna. Relaks i koncentracja grupy.
Dekorowanie	4 sesje (2 godziny każda = 8 godzin)	Glazury, angoby i pigmenty ceramiczne, szablony z wzorami i teksturami, pędzle.	Zapoznanie uczestników z dekoracją ceramiczną, jej procedurą techniczną oraz możliwościami twórczymi. Poznanie i zastosowanie projektowania szablonów w dekoracji ceramicznej.	Dekoracja elementów ceramicznych. Wzrost wiedzy na temat koloru oraz jego technicznych i wyrazowych możliwości w dekoracji ceramicznej. Większa zręczność i kreatywność.

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Ceramiczna konstrukcja ręczna	1 sesja (4 godz.)	Glina ceramiczna, różne narzędzia do ceramiki (drewniane patyczki, koła garncarskie i in.) gąbki, woda, wałki, piec ceramiczny w pobliżu punkt poboru wody. Stoły i krzesła Drewniane deski lub płytki Plastikowe torby Gazety Piec ceramiczny Drewniane półki	Nauczenie uczestników budowania prostych kawałków gliny za pomocą technik churro, używając rąk jako głównego narzędzia. Rozwijanie kreatywności. Poszerzenie horyzontów artystycznych i kulturalnych. Tworzenie elementów ceramicznych. Rozwój kreatywności (każdy uczestnik stosuje w swoim wyrobie własne zmienne, które wnoszą oryginalność).	Lepsza komunikacja i ekspresja osobista. Wzrost zainteresowania sztuką
Ceramiczna konstrukcja ręczna	1 sesja (3 godziny)	Glina ceramiczna, różne narzędzia do ceramiki (drewniane patyczki, koła garncarskie...) gąbki, woda,	Nauczenie uczestników, jak budować proste wyroby z gliny za pomocą technik płytowych, używając rąk jako głównego narzędzia. Rozwijanie	Tworzenie oryginalnych i niepowtarzalnych wyrobów. Wzmocniony rozwój tożsamości i reprezentacji w utworach. Zaistniało

		wałki, piec ceramiczny, w pobliżu punkt poboru wody. Stoły i krzesła Drewniane deski lub płytki Plastikowe torby Ściereczki płócienne Gazety Piec ceramiczny Drewniane półki	kreatywności. Rozbudzenie zainteresowania ręcznymi technikami artystycznymi.	tworzenie więzi, współpraca i wzajemna pomoc. Wzrosła motywacja do nauki.
--	--	---	---	--

Grupa 4

Nazwa sesji	Czas trwania	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Ceramiczna konstrukcja ręczna	1 sesja (3 godziny)	Glina ceramiczna, różne narzędzia do ceramiki (drewniane patyczki, koła garncarskie i in.), gąbki, woda, wałki, piec ceramiczny, w pobliżu punkt poboru wody. Stoły i krzesła Drewniane deski lub płytki	Nauczanie uczestników, jak budować proste wyroby z gliny za pomocą technik płytowych, używając rąk jako głównego narzędzia. Rozwijanie kreatywności. Rozbudzenie zainteresowania ręcznymi technikami artystycznymi.	Tworzenie oryginalnych i niepowtarzalnych wyrobów. Wzmocniony rozwój tożsamości i reprezentacji w wyrobach. Pogłębiły się więzi, współpraca i wzajemna pomoc. Wzrosła motywacja do nauki.

		Plastikowe torby Ściereczki płócienne Gazety Piec ceramiczny Drewniane półki		
--	--	--	--	--

Działania podczas każdej sesji, obserwacje i użyte zasoby zewnętrzne

Należy podkreślić, że trener znał technikę, która ma być zastosowana i udzielił odpowiednich instrukcji praktycznych, z jasnymi i precyzyjnymi objaśnieniami, powtarzając każdy krok podczas tworzenia przedmiotów, a także dał grupie swobodę ekspresji, aby każda osoba mogła

wyrażać siebie poprzez zmienność formy i oryginalność, które identyfikują twórcę.

Grupy 1 i 2: Podczas pierwszych sesji każdy uczestnik ugniatał glinę, tworząc swój własny wyrób ceramiczny przy użyciu różnych technik ręcznych, zawsze stosowanych zgodnie z instrukcjami trenera.

Wyroby stworzone podczas każdej sesji pozostawiano do wyschnięcia na półkach, owinięte torebkami, aby utrzymać wilgotność i kontynuować pracę z gliną w kolejnych

sesjach. Następnie praktykowano bardziej złożone techniki, takie jak stosowanie form i koła garncarskiego. Po kilku dniach, gdy wyroby były już wystarczająco suche, trener lub specjalista technik wypalał je wszystkie w piecu ceramicznym, po czym każdy uczestnik ozdobił swój wyrób: wybierał i nakładał kolor i glazurę. Następnie wyroby ponownie wypalono w piecu przeznaczonym do tego celu.

Zasobem zewnętrznym wykorzystywanym we wszystkich sesjach był wybór muzyki (playlista) odtwarzanej przez głośnik. W sesji 12 grupa pilotażowa, wolontariusze i osoby z ogólnymi trudnościami w uczeniu się ze współpracującego stowarzyszenia oraz edukatorzy zwiedzali z przewodnikiem Muzeum Prado w ramach programu edukacyjnego „Inclusive Prado”, aby zająć się kwestią wyrażania płci poprzez sztukę. Grupa mogła tam również skorzystać z przestronnej sali warsztatowej, aby podyskutować. Po tej wizycie w muzeum w warsztacie Espacio Rojo powstały rzeźby o kobiecych kształtach.

Poszukując inspiracji do ozdobienia swoich wyrobów ceramicznych uczestnicy przeglądali i komentowali książkę z pracami ceramicznymi m.in. Pabla Picassa.

Grupa 3 - migrantki (50 do 60 lat)

Grupa 3: Podczas tej sesji uczestnicy zostali wprowadzeni w warsztaty ceramiczne, podczas nieformalnej rozmowy. Każdy uczestnik skomentował swoje doświadczenia z manualną twórczością artystyczną oraz swoją motywację do wzięcia udziału w tych warsztatach. Następnie uczestnicy wykonali prace techniką churro z użyciem czerwonej gliny. Wykorzystanym zasobem zewnętrznym była muzyka, a także propozycje interesujących tematów i pomysłów, które miały zachęcić do tworzenia więzi grupowej i relacji między uczestnikami.

Grupa 4 - młodzi imigranci, mężczyźni i kobiety o niskich zasobach ekonomicznych. Od 18 do 29 lat.

Grupa została przeszkolona w zakresie podstawowych narzędzi wykorzystywanych w ceramice. Instruktorzy zaoferowali uczestnikom możliwość poeksperymentowania z dwiema różnymi glinkami w celu wygenerowania dwukolorowych przedmiotów, które nie wymagają późniejszej dekoracji. W tej sesji uczestnicy wykorzystywali technikę płyty.

Sięgnięto do zasobów zewnętrznych; były to obrazy oraz wyroby ceramiczne, wykonane tą samą techniką.

3.2.2.4 Komentarze na temat wdrożenia pilotażowego, przydatne wskazówki dla praktyków, którzy chcieliby odtworzyć tę praktykę

Techniki manualne zastosowane w pracy z różnymi grupami docelowymi były skuteczne i wywarły pozytywny wpływ na uczestników. Rezultatem były **unikatowe i oryginalne wyroby**.

Należy pamiętać, że sposób prowadzenia sesji powinien być dostosowany do osób dorosłych z ogólnymi trudnościami w uczeniu się, ważne jest podanie szczegółowych i opisowych instrukcji postępowania, uporządkowanie materiałów, które będą wykorzystywane, a także **zachęcanie do wysiłku i nagradzanie osiągnięć uczestników pozytywnym wzmocnieniem** oraz wyznaczenie celów osiągalnych dla każdego uczestnika.

Włączenie **w proces osób, które nie mają trudności w uczeniu się** jest bardzo ważne dla zapewnienia płynnego i efektywnego środowiska pracy grupowej.

Podczas zajęć nawiązywały się więzi wzajemnej pomocy i troski oraz wspólnej nauki, co niwelowało różnice, przełamywało nabyte uprzedzenia i gwarantowało prawdziwe włączenie poprzez artystyczną praktykę kulturową.

3.2.2.5 Rezultaty i oddziaływanie

Na uwagę zasługuje zaangażowanie, komunikacja i współuczestnictwo wszystkich stron pracujących w projekcie, ponieważ z sesji na sesję można było zaobserwować u uczestników znaczące zmiany: większą autonomię i pewność siebie osób niepełnosprawnych oraz zwiększoną motywację do dalszej nauki. Warto również wspomnieć, że w grupie kobiet wzrosła współpraca i wzajemne wsparcie, co pomogło im poczuć się bezpiecznie.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

„Nie mogłem się doczekać przyjazdu na warsztaty, aby poznać grupę. Brakowało mi tego, bo moje życie jest trudne, a tutaj jestem częścią czegoś ważnego i pięknego.”

„Ten warsztat pomógł mi zwiększyć moją kreatywność, poprawić nastrój, dzielić się odczuciami i uczyć się od innych kobiet w przyjaznym i opiekuńczym środowisku.”

„Warsztaty pomogły mi rozbudzić moje zdolności twórcze, osiągnąć większą pewność siebie; uczyłam się od kolegów z klasy i instruktora, a przede wszystkim łatwiej było mi wyjść z depresji”.

„Na poziomie psychologicznym odczułem mniej smutku, a więcej entuzjazmu, motywacji i poprawiła się moja samoocena. Na poziomie społecznym mogłem nawiązać kontakt z bardzo interesującymi ludźmi i dzięki temu poczułem się mniej samotny”.

Nowo nabyta wiedza, uzyskane doświadczenie oraz nowe wyzwania dla trenerów/instruktorów

Wszystkie doświadczenia pilotażowe z różnymi grupami docelowymi były naprawdę wzbogacające. Jednak główna grupa, w której frekwencja utrzymywała się przez długi czas, miała znaczący wpływ zarówno na uczestników, jak i na zaangażowane organizacje.

Ogromna wartość doświadczenia zdobytego przez trenerów sprowadza się do przekonania, że ceramika, mimo że jest narzędziem wymagającym wiedzy technicznej i odpowiednich narzędzi, może być wykonywana z dużym sukcesem we wrażliwej populacji, przynosząc znaczące korzyści nawet młodym ludziom poprzez podkreślanie innowacyjności i przedsiębiorczości oraz włączenie nowych technologii, projektowania i narzędzi cyfrowych.

Wpływ na lokalne organizacje partnerskie oraz wnioski

Udział Stowarzyszenia Afanias okazał się kluczowy dla zapewnienia sukcesu pilotażu. Jego członkowie doradzali trenerom, dostarczali przydatnych informacji o każdym uczestniku i o wyzwaniach związanych z ich ogólnymi trudnościami w uczeniu się.

Co więcej, **przestrzeń kulturowa, w której znajduje się główna siedziba Espacio Rojo**, gdzie prowadzono warsztaty i zorganizowano wystawę końcową, również wniosła do projektu wiele wartości oraz pozytywne oddziaływanie społeczne. Siedziba Espacio Rojo znajduje się w samym sercu dzielnicy Carabanchel w Madrycie, w sąsiedztwie rzeki Manzanares, która naturalnie oddziela centrum Madrytu od południa miasta. Dzielnica Carabanchel charakteryzuje się: niskimi rocznymi dochodami, brakiem zaplecza kulturalnego i społecznego, zróżnicowaną i wielokulturową populacją, 70% mieszkańców to osoby starsze.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ponadto FRAVM (Federación Regional de Asociaciones Vecinales de Madrid) Regionalna Federacja Stowarzyszeń Sąsiedzkich Madrytu, wraz z jednym ze swoich lokalnych członków - Stowarzyszeniem Sąsiedzkim Alto San Isidro (Asociación Vecinal Alto San Isidro) ułatwiła udział innym wrażliwym grupom mieszkającym w pobliskiej okolicy.

Espacio Rojo mogło również liczyć na usługi społeczne Rady Miasta Madrytu w zakresie upowszechniania, wsparcia i komunikacji w trakcie realizacji projektu, a także w kontynuacji działań.

3.3 Produkcja audycji radiowych w edukacji dorosłych w Grecji

Kraj pierwszego zastosowania: Węgry

3.3.1 Kraj wdrożenia pilotażowego: Grecja

3.3.2.1 Organizacja wdrażająca w kraju partnera: Equal Society

3.3.2.2 Grupa docelowa

Equal Society (Równe Społeczeństwo) postanowiło przeprowadzić pilotaż wybranej dobrej praktyki z udziałem 10 osób, które albo były niedawno bezdomne, albo doświadczały bezdomności w czasie pilotażu i przebywały w schroniskach dla bezdomnych. Uczestnicy byli w różnym wieku i reprezentowali dwie kategorie: a) członkowie teatralnej grupy bezdomnych „Walkabout”, powołanej przez Towarzystwo Equal Society w 2017 r. oraz b) osoby biorące udział w działaniach Equal Society po raz pierwszy.

Wybór osób bezdomnych jako grupy docelowej dla tego działania pilotażowego opierał się przede wszystkim na dwóch czynnikach:

a) korzyści, jakie uczestnicy mogą potencjalnie odnieść dzięki swojemu zaangażowaniu w produkcję podcastów. Według odnośnej bibliografii osoby bezdomne są często określane przez społeczeństwo głównego nurtu jako „szaleńcy”, narkomani, awanturnicy, żebracy itp. Ta stygmatyzacja - oraz wynikający z niej brak sieci i relacji społecznych - ma wyraźny wpływ na samopoczucie osób bezdomnych i ich interakcje z innymi ludźmi; pozbawia możliwości społecznych i pogarsza status społeczny bezdomnych oraz pogłębia ich wykluczenie społeczne. Oczekiwano, że działanie pilotażowe przyczyni się do rozwoju relacji społecznych między uczestnikami, poprawy ich pewności siebie, wzmocnienia/rozwoju ich umiejętności komunikacyjnych, w tym umiejętności wystąpień publicznych, a także do zdobycia nowych umiejętności, które były konieczne do wyprodukowania podcastów.

b) ponieważ podcast dociera do bardzo dużej liczby słuchaczy, rozpowszechnianie podcastów może przyczynić się do zwiększenia **świadomości społecznej** w odniesieniu

do zniekształconego wizerunku osób bezdomnych oraz narracji głównego nurtu społeczeństwa na ich temat; słuchacze mogliby **lepiej zrozumieć** powody, które prowadzą do bezdomności oraz trudności, jakie z niej wynikają oraz dowiedzieć się **jakiego wsparcia bezdomni potrzebują**.

3.3.2.3 Wdrożenie: Prezentacja w tabeli z następującymi danymi: Nazwa sesji; Czas trwania; Materiały; Cele; Najważniejsze rezultaty. Czynności i obserwacje opisane są pod tabelą.

Nazwa sesji	Wymiar czasowy	Materiały	Cele	Główne rezultaty
Pierwsze spotkanie z uczestnikami i wprowadzenie do pilotażu	2 godziny	Nie dotyczy	Zapoznanie uczestników z projektem Step Up i działaniem pilotażowym	Uczestnicy zostali poinformowani o projekcie Step Up, jego celach oraz działaniu pilotażowym (cel, treść i oczekiwane rezultaty)
Zapoznanie się ze sprzętem radiowym i dyskusja o podcastach	4 godziny	Urządzenia radiowe	Zaznajomienie uczestników ze sprzętem niezbędnym do nagrywania produkcji podcastu; Zapoznanie uczestników z podcastami.	Uczestnicy uzyskali wiedzę o sprzęcie niezbędnym do nagrywania podcastów, a także o procesie produkcji podcastów.
Pierwsze, drugie i trzecie szkolenie z obsługi sprzętu radiowego	9 godzin	Urządzenia radiowe	Przeszkolenie uczestników w zakresie wykorzystania sprzętu do produkcji podcastów	Uczestnicy nauczyli się korzystać ze sprzętu do nagrywania swoich

				podcastów.
Przygotowanie pierwszego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie.
Nagranie nr 1: dyskusja o bezdomności	120 minut	Urządzenia radiowe	Nagranie podcastu poświęconego problematyce bezdomności.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie drugiego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie
Nagranie nr 2: Dyskusja o bezdomności	120 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce bezdomności.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu

				nagrania.
Przygotowanie trzeciego i czwartego nagrania	3 dni (po 3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie.
Nagranie nr 3: dyskusja o bezdomności	120 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce bezdomności i osobistych doświadczeniach uczestników.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Nagranie nr 4: edukacja i bezdomność	120 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce edukacji i bezdomności.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie piątego, szóstego i siódmego nagrania	3 dni (po 3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie

			próby nagrania.	
Nagranie nr 5: codzienna aktywność dla poprawy i wzmocnienia psychicznego	40 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu. Podcast skupia się na codziennej aktywności uczestniczki, która poprawia jej samopoczucie psychiczne.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Nagranie nr 6: bezdomność i bezrobocie	40 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce bezdomności i bezrobocia.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Nagranie nr 7: osobiste historie bezdomnych	30 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który skupia się na osobistych historiach osób bezdomnych.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie ósmego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie

			próby nagrania.	
Nagranie nr 8: Bezdomność	90 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce bezdomności.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie dziewiątego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie.
	120 minut	Urządzenia radiowe Nagranie nr 9: bezdomność i związki	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na problematyce bezdomności i relacji społecznych.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie dziesiątego nagrania	3 dni (po 3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie.

			próby nagrania.	
Nagranie nr 10: bezdromność i związki	40 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na zagadnieniach bezdromności i relacji społecznych.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie jedenastego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie
Nagranie nr 11: bezdromność i związki	40 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na zagadnieniach bezdromności i relacji społecznych.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie dwunastego nagrania	3 dni (po 3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie

			próby nagrania.	
Nagranie nr 12: relacje międzyludzkie w schroniskach dla bezdomych	30 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który skupia się na problematyce relacji, jakie zawiązują się w schroniskach dla bezdomych.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Przygotowanie trzynastego i czternastego nagrania	3 dni (3 godziny dziennie)	Długopisy i papier	Określenie tematu podcastu; Omówienie i ukończenie scenariusza podcastu; Przydzielenie ról; Przeprowadzenie próby nagrania.	Uczestnicy uzgodnili temat i scenariusz podcastu; role zostały przydzielone i przećwiczyliśmy nagranie
Nagranie nr 13: Dzień na ulicy	30 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który skupia się na dniu spędzonym na ulicy.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu nagrania.
Nagranie nr 14: Dramatoterapia	40 minut	Urządzenia radiowe	Dokonanie nagrania podcastu, który koncentruje się na temacie dramaterapii.	Nagranie podcastu zostało zrealizowane. Dyskusja uczestników, trenera i zespołu projektowego po zakończeniu

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

				nagrania.
--	--	--	--	-----------

Działania podczas kolejnych sesji, obserwacje i wykorzystane zasoby zewnętrzne

4 października 2021 roku zespół projektowy zorganizował pierwsze spotkanie z uczestnikami, aby przedstawić im projekt STEP UP i działania pilotażowe. Przez następne półtora miesiąca zespół projektowy omawiał z uczestnikami szczegóły realizacji działania pilotażowego oraz zapewniał szkolenie w zakresie użytkowania sprzętu radiowego. Szkolenie obejmowało trzy sesje, trwające łącznie 9 godzin. W trakcie szkolenia uczestnicy we współpracy z zespołem projektowym Equal Society zdecydowali, że nagrania będą miały formę dyskusji między uczestnikami na tematy, które ich niepokoiły, a także wywiadów z osobami bezdomnymi mówiącymi o sprawach, które mogą być przydatne dla innych bezdomnych i członków różnych grup wrażliwych. Uzgodniono również, że nagrania posłużą do produkcji podcastów, które będą udostępniane w streamingu na różnych platformach internetowych.

Od 19 listopada 2021 r. zespół projektowy i uczestnicy wyprodukowali 14 podcastów, których czas trwania różni się w zależności od liczby jego uczestników. Metodologia produkcji zastosowana podczas całego wdrożenia pilotażowego była taka sama dla każdego podcastu i można ją podsumować w następujący sposób:

- **Identyfikacja i wybór tematu podcastu:** Tematy zostały zaczerpnięte głównie z osobistych doświadczeń i zainteresowań uczestników. Proces ten był jednak trudny, ponieważ wielu uczestników doświadczyło sytuacji, którymi nie chcieli się dzielić z szerszą publicznością, a zatem należało osiągnąć kompromis w tej kwestii.

● **Przygotowanie scenariusza podcastu;** to działanie zajęło najwięcej czasu. Po uzgodnieniu tematu uczestnicy rozpoczęli pracę nad scenariuszem, identyfikując części składowe tematu i przekształcając je w pytania. Następnie pytania zostały ułożone tak, aby przygotować strukturę scenariusza, która została przekazana wszystkim uczestnikom i każde z nich zastanawiało się nad odpowiedziami. Wszystkie odpowiedzi zapisano w notatkach, a poprawki zostały naniesione przy udziale wszystkich uczestników, aby stworzyć zaawansowany szkic scenariusza. Następnie uczestnicy ćwiczyli nagranie, ponownie dyskutowali na dany temat i w razie potrzeby wprowadzali uzupełnienia i zmiany. Po sfinalizowaniu scenariusza uczestnicy kilkakrotnie ćwiczyli podcast przed właściwym nagraniem.

● **Przydział ról:** Po sfinalizowaniu scenariusza uczestnicy omówili i uzgodnili podział ról, m.in. kto weźmie udział w nagraniu i jaką część scenariusza wykona.

● **Dyskusja na temat nagrania:** Po zakończeniu nagrywania uczestnicy wraz z trenerem i zespołem projektowym dyskutowali o nagraniu, a w szczególności o tym, co poszło dobrze, a co nie. Było to szczególnie ważne, aby uczestnicy zdawali sobie sprawę z potencjalnych słabości nagrania oraz aby się dowiedzieli, jakie aspekty będą musieli poprawić. Dodatkowo podczas dyskusji podkreślano również pozytywne aspekty nagrania, aby mogli potraktować je jako wskazówkę przy kolejnym nagraniu.

Ogólnie rzecz biorąc, początkowo nagrania trwały do dwóch godzin. Jednak ostateczne podcasty trwają do 45 minut po edycji bazowych nagrań.

Uczestnicy wybrali i rozwinęli następujące tematy:

- dyskusja na temat bezdomności;
- edukacja i bezdomność;
- codzienna aktywność mająca na celu poprawę i wzmocnienie psychiczne;
- bezdomność i bezrobocie;
- osobiste historie osób bezdomnych;
- bezdomność i związki;
- relacje ze schronisk dla bezdomnych;
- dzień na ulicy;
- teatroterapia.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

4. Potencjał transferu dobrych praktyk oraz wnioski

4.1 Najważniejsze wyniki działalności lalkarskiej, ceramicznej i radiowej w edukacji dorosłych

Warsztaty lalkarskie na Węgrzech miały na celu poprawę **samoświadomości uczestników i ich gotowości do refleksji**, ponieważ są to obszary kluczowe dla rozwoju osobistego i rozwoju umiejętności miękkich. W niektórych przypadkach uczestnicy z powodzeniem **angażowali się zarówno na poziomie poznawczym, jak i emocjonalnym**, i potrafili znaleźć **klarowne pytanie, które wspierało ich procesy refleksyjne**. Gromadzone podczas tych sesji **doświadczenie wykraczało poza zabawę i zwykłe zdobywanie umiejętności; umożliwiała grupie osiągnięcie wyższego poziomu introspekcji oraz powiązań interpersonalnych**. W przypadkach cyklicznej struktury warsztatów, gdy świadomie budowano bezpieczną przestrzeń dla wszystkich, a instruktorzy znaleźli sposób na aktywizację uczestników, **empiryczne uczenie się i przepływ doświadczeń** przebiegały bardziej naturalnie.

Podczas warsztatów lalkarskich w Turcji zespół przeżył niezapomniane i cenne chwile oraz dzielił się z uczestnikami radością podczas zabaw, tworzenia i personalizowania lalek. Instruktorzy utwierdzili się w przekonaniu, że sztuka jest bardzo silnym narzędziem i można łatwo ją zastosować z korzyścią dla wrażliwych uczestników procesu uczenia się przez całe życie.

„Zajmowanie się sztuką w naszym życiu i robienie wszystkiego, co w naszej mocy, aby poprawić dobrostan społeczny naszej społeczności, pomaga nam patrzeć w przyszłość z nadzieją”.

Co więcej, instruktorzy stwierdzili, że chcieliby pełniej poznać techniki warsztatowe i narzędzia artystyczne wykorzystane w działaniach pilotażowych, organizując i odbywając dłuższe, pogłębione szkolenie trenerskie. Stwierdzili, że zaowocowałoby to bardziej produktywnym i skutecznym procesem pracy z podopiecznymi.

Udanym pilotażowym doświadczeniem **warsztatów lalkarskich w Polsce** Teatr Grodzki podzielił się z szeroką społecznością osób niewidomych i niedowidzących oraz ich opiekunami i sympatykami w całym kraju. Dalsze upowszechnianie wyników tego eksperymentu będzie kontynuowane dzięki **nowo nawiązanej współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych**, który ma wielorakie powiązania z profesjonalistami działającymi w różnych dziedzinach (sztuka, edukacja, integracja społeczna).

Stymulujące wdrożenie pilotażowe w Portugalii, a także włączenie lalkarstwa do innych, nieformalnych metod edukacji, ułatwiło zmiany w postawach i zachowaniu uczestników, takie jak zwiększona motywacja i zaangażowanie, które są dwoma podstawowymi aspektami każdego projektu mającego na celu lepszą integrację społeczną grupy wrażliwej. Sztuka była ważnym motorem nawiązywania i wzmacniania relacji międzyludzkich w grupie zmarginalizowanych dorosłych; sprzyja spójności

społecznej i zdrowemu współistnieniu.

Pilotażowe wdrożenie warsztatów ceramicznych pokazało, jak ważne jest prowadzenie dużej liczby regularnych sesji dla tej działalności. Produkcja ceramiki to proces powolny. To, oprócz włączającego doświadczenia grupowego, skutkuje korzyściami wynikającymi z osobistych relacji między uczestnikami. To z kolei pozytywnie wpływa na wynik techniczno-artystyczny pracy ceramicznej oraz na rozwój umiejętności osobistych i społecznych grupy uczestniczącej. Utrzymanie stabilnej grupy roboczej, która - poza konwencjonalnymi przestrzeniami opieki społecznej - ma wspólny cel, taki jak kreatywna i artystyczna praca, prowadzi do aktywnego zaangażowania słabszych grup społecznych, dzięki któremu osiąga się wymierne i namacalne rezultaty.

Pilotażowe wdrożenie **produkcji radiowej w Grecji** wykazało, że można uzyskać aktywne zaangażowanie uczestników w tworzenie wyników działania, a tym samym osiągnąć wymierne rezultaty. Wymaga to jednak pokonania rozmaitych trudności, poświęcenia odpowiednio długiego czasu na kroki przygotowawcze oraz przyjęcia podejścia partycypacyjnego. Poprzez tworzenie efektownych audycji uczestnicy doskonali również swoje umiejętności techniczne i miękkie. Jednak dla uczestników radio jest dość wymagającym zajęciem, któremu trzeba poświęcić wiele czasu, trudu przygotowań i współpracy. Zapewnienie uczestnikom wsparcia w przezwyciężaniu wynikających z ograniczonej pewności siebie trudności w autoekspresji i komunikacji, jest również konieczne. Jednak satysfakcja uczestników z rezultatów, jakie osiągnęli jest niezmiernie duża i dlatego każda organizacja pracująca z osobami bezdomnymi lub innymi wrażliwymi grupami powinna rozważyć zainwestowanie w to działanie.

4.2 Zalecenia dla organizatorów edukacji dorosłych dotyczące transferu wyników projektu Step Up

Narzędzie lalkarstwo można przenieść do podobnych kontekstów, do pracy dorosłymi z grup wrażliwych, a nawet do grup młodzieżowych. Profesjonaliści, którzy chcieliby pracować tą metodą i poprzez tę praktykę, powinni dobrze znać swoją grupę docelową i przeprowadzić analizę potrzeb w grupie; jeśli to możliwe, nieformalnie i z wyobraźnią. Praktycy kreatywni znajdują alternatywne rozwiązania dla strukturyzacji pracy i wspierania rozwoju indywidualnego i grupowego. Artyści, w tym praktycy teatralni, mogą uznać za przydatną współpracę ze specjalistami od edukacji pozaformalnej, psychologami lub pracownikami socjalnymi w celu zaplanowania i wdrożenia tego innowacyjnego procesu, wykazującego tak korzystne oddziaływanie. Instruktorzy, którzy chcą przenieść do swojej praktyki wiedzę z projektu Step Up, mogą potrzebować trochę czasu na przygotowanie działań, w tym świadome decyzje dotyczące równowagi między kreacją artystyczną a refleksją analityczną w grupie; powinni również uwzględnić to, z czym uczestnicy czują się komfortowo, i jakie czynności są dla nich

typowe lub znane. Partnerzy z różnymi umiejętnościami w zakresie praktyk artystycznych i edukacyjnych zgodnie twierdzą, że metoda jest łatwa do zrozumienia na podstawie udostępnionych opisów i filmów, a materiały są ogólnodostępne; można również wykorzystywać makulaturę albo gazety zamiast kupować ogromne ilości papieru pakowego; ma to dodatkowy walor proekologiczny - ekstensywna produkcja papieru wpływa na ślad środowiskowy.

Proces warsztatów ceramicznych może potencjalnie zostać przeniesiony przez wszystkie organizacje i ma znaczne, długoterminowe korzyści. Ważne, aby uwzględnić kilka aspektów: wymóg zaangażowania odpowiedniego personelu i zaplecza technicznego, znaczne nakłady czasowe i materiałowe, a także konieczność zadbania o wszystkie komponenty podczas całego procesu.

Ceramika - zwłaszcza w początkowej fazie - wymaga wysokich nakładów finansowych (zakupu pieca ceramicznego, odpowiednich narzędzi i materiałów) oraz zapewnienia bezpiecznej przestrzeni do pracy z uczestnikami.

Biorąc jednak pod uwagę wpływ na edukację dorosłych oraz korzyści dla grup znajdujących się w trudnej sytuacji, zaleca się taką inwestycję. Dowody wskazują na potencjalną wartość sztuki w promowaniu zdrowia fizycznego i psychicznego.

Pilotażowa produkcja radiowa mogłaby być powielana w różnych środowiskach społeczno-gospodarczych i wdrażana z udziałem różnych wrażliwych grup. Z uwagi na wyniki pilotażowego wdrożenia tego działania w Grecji, rekomenduje się je wszystkim organizacjom, które chcą poświęcić dużo czasu na pracę ze swoją grupą docelową nad produkcją podcastów. Znacznego czasu wymaga zarówno przygotowanie uczestników, jak i samych podcastów (wybór tematu, przygotowanie scenariusza, podział ról pomiędzy uczestników, nagranie i produkcja podcastu). Kolejny czynnik, który należy wziąć pod uwagę, to nakłady finansowe na zakup niezbędnego sprzętu. Jednak, wpływ tej praktyki zarówno na grupę docelową, jak i organizację wdrażającą oraz szeroko rozumianą społeczność jest bardzo istotny, dlatego zachęca się organizacje pracujące z grupami wrażliwymi do inwestowania w to działanie, pomimo jego wysokich kosztów.

4.3 Ocena możliwości przenoszenia pilotowanych dobrych praktyk. Czy te praktyki można powielić w różnych środowiskach społeczno-gospodarczych lub z różnymi grupami docelowymi i w jaki sposób?

Pilotażowe działania wdrożeniowe wyraźnie pokazały, że wybrane praktyki można przenieść do różnych kontekstów społeczno-gospodarczych i do różnych grup docelowych. Najwyraźniej było to widoczne w przypadku metody lalkarskiej, ponieważ została ona wdrożona w czterech istotnie różnych krajach i z 7 różnymi grupami docelowymi. Portugalia, Węgry, Turcja i Polska różnią się znacznie pod względem geograficznym, gospodarczym i społecznym. Grupa osób starszych, grupa pacjentów

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

psychiatrycznych i grupa beneficjentów zagrożonych ubóstwem mają różne potrzeby, jednak metoda ta sprawdziła się we wszystkich tych kontekstach. Wszystkie te grupy odnalazły swoje miejsce w procesie lalkarskim, a uczestnicy mogli odebrać z niego ważne życiowe lekcje. Metoda ceramiczna została wypróbowana z 3 różnymi grupami docelowymi; osoby niepełnosprawne, osoby z problemami psychiatrycznymi i osoby pochodzące ze środowisk migracyjnych – kobiety migrantki (50 do 60 lat) oraz młodzi migranci i kobiety o niskich zasobach ekonomicznych (18 do 29 lat) – mogą w równym stopniu rozwijać się dzięki temu procesowi. Projekt radiowy został zrealizowany w nowym środowisku społeczno-gospodarczym, osoby bezdomne dołączały do sesji, by korzystać z radia (w formie podcastów), a proces okazał się dla nich równie korzystny, jak wcześniej dla osadzonych w zakładzie karnym. Wszystkie trzy praktyki zaczynają się od szkolenia instruktorów i uczestników. Praktyka polega na przekazywaniu know-how przed wejściem w rolę twórców. Jest to ważny aspekt potencjału przenoszenia, ponieważ umożliwia niemal każdemu rodzajowi wrażliwej grupy stanie się uczestnikami i aktywnymi sprawcami zmian.

Kluczowe znaczenie ma ocena potrzeb grup docelowych. Jeśli praktykowi brakuje doświadczenia w pracy z daną grupą docelową, niezwykle ważne jest nawiązanie współpracy z innymi praktykami/organizacjami, które posiadają niezbędne doświadczenie. W Hiszpanii organizacja partnerska Espacio Rojo podzieliła się doświadczeniami na temat wybranej grupy i ułatwiła efektywną współpracę, podczas gdy w Portugalii CSS i w Grecji Equal Society zatrudniały osoby, które już były ekspertami w wybranych grupach docelowych. Na Węgrzech wszystkim pilotażom towarzyszyli eksperci, którzy na co dzień pracują z uczestnikami, w Polsce Teatr Grodzki współpracował z ogólnokrajową instytucją osób niewidomych i słabowidzących. W Turcji Utopia pracowała ramię w ramię z instytucją służącą osobom starszym. Dodatkowe umysły i ręce rozmaitych współpracowników wniosły istotne informacje i wsparcie podczas wdrażania. Członkowie sieci przynieśli praktykę, a eksperci pomogli dopracować metodologię pod kątem grup docelowych.

Kiedy proces się rozpoczyna, praktycy powinni być uważni i reagować na potrzeby uczestników. Podczas realizacji kluczowe było przygotowanie, ale prawie równie ważna była umiejętność improwizacji. W Portugalii jeden z uczestników chciał podzielić się osobistą historią swojego życia. Tak więc finałowy występ zawierał scenę, w której ten uczestnik pokazał własny wypadek motocyklowy. W Polsce jeden z uczestników stwierdził, że gazeta (tworzywo do budowy lalki) miała wrażenie, że jest w niej zwierzę. Tak więc instruktorzy pomogli uczestnikowi zbudować zwierzę zamiast człowieka, co zwykle dyktowałaby praktyka. Na początku 6-sesyjnego procesu na Węgrzech wstępne plany nie uwzględniały zorganizowania występu na koniec. Instruktorzy i ekspert z instytucji kooperującej modyfikowali proces z sesji na sesję, ostatecznie decydując się na zaprezentowanie pracy grupy innym członkom stowarzyszenia, co okazało się dużym sukcesem. Jeśli chodzi o podcast, cała prezentacja kanału podcastowego została

wymyślona przez uczestników, więc moderatorzy musieli zorganizować wszystko wokół tych pierwszych decyzji.

Pomimo trudności napotkanych podczas realizacji pilotaży, większość uczestników wyraziła zadowolenie z zaangażowania w te działania. Wzrost pewności siebie, wyrażanie siebie, praca zespołowa oraz możliwość dzielenia się emocjami i osobistymi historiami zostały zgłoszone jako jedne z najważniejszych aspektów działań pilotażowych Step Up we wszystkich 6 krajach.

4.4 Zalecenia dotyczące potencjalnych dostosowań

Podsumowując pilotażowe realizacje, można stwierdzić, że metoda wdrażania dobrych praktyk sprowadza się do prostej "instrukcji":

"Znajdź podstawowe działanie i zbuduj swój proces wokół swojej grupy docelowej".

W tych trzech przypadkach działania podstawowe były następujące:

Lalkarstwo: Stwórz teatralne papierowe lalki. Odkrywaj świat poprzez te lalki.

Ceramika: Podaruj technikę sztuki ceramicznej osobom podatnym na zagrożenia.

Radio: Stwórz platformę dla grupy wrażliwej, aby mogła oddać swój głos.

Dla każdej z tych praktyk istnieją pewne wymagania techniczne, których szczegóły podano w opisach. Dla tych, którzy chcieliby odtworzyć którąś z wyżej wymienionych praktyk, partnerzy projektu Step Up przygotowali podręcznik, zawierający wskazówki i porady, jak zaprojektować i wdrożyć działania kulturalne i artystyczne z udziałem grup wrażliwych.

RADIO

W tej praktyce można zmienić dwa główne czynniki: grupę docelową i platformę. W pierwotnej praktyce platformą było radio. A głosy twórców dotarły do osób w podobnej sytuacji życiowej. Interesujące mogłoby być wypróbowanie tej metody w warunkach zbliżonych do więziennych, aby głos grupy wrażliwej mógł dotrzeć do osób im podobnych,

takich jak długoterminowi pacjenci zakładów psychiatrycznych; osoby ze specjalnymi potrzebami, które mieszkają w dużej instytucji; szkoły w niekorzystnej sytuacji; więzienia dla nieletnich. W każdym miejscu, gdzie wrażliwa grupa nie ma silnego głosu i kanału, przez który mogą się ze sobą komunikować i uczyć się od siebie, praktyka ta mogłaby służyć lepszej integracji społecznej. W pilotażowym wdrożeniu Step Up wielką zaletą było to, że wrażliwa grupa mogła zwrócić się do szerszej publiczności, co jest również ważną możliwością w odniesieniu do tej praktyki. Platforma została zmieniona z radia na podcast, co dowodzi, że medium praktyki można dowolnie zmieniać. Dostępne opcje platform: kanał youtube, instagram, gazeta (drukowana lub online), blog, tumblr, reddit. Platformy te są łatwe do opanowania i mogą udzielić głosu dowolnej grupie. Oczywiście na platformach społecznościowych jest dużo szumu, z którego nie jest łatwo się wyróżnić i zostać wysłuchanym, ale ciągłość i jakość dostępu to gwarancja obecności odbiorców.

CERAMIKA

Ceramika, podobnie jak lalkarstwo, ma tę wyraźną zaletę, że jest bardzo dostępna.

Każda wrażliwa grupa może nauczyć się podstaw tej wyjątkowej formy sztuki. Poznanie technik i tworzenie namacalnych produktów, a nawet użytecznych przedmiotów codziennego użytku daje szansę, by sztuka głębiej i

bardziej istotnie wkroczyła w życie twórcy. Sztuka traktowana w ten sposób może stać się częścią naszego życia i codziennych nawyków. Znaczenie wynikające z tych procesów może być „przechowywane” w samych wytworach sztuki.

Jednym z ważnych wyzwań tej praktyki jest to, co zrobić z przedmiotami wytworzonymi w tym procesie. Jednym ze sposobów jest spieniężenie wyrobów (jak w oryginalnej praktyce). Daje to również szansę na generowanie przychodów dla twórców. Można to wykorzystać do udostępnienia szerszej publiczności procesu twórczego. Wyroby ceramiczne mogą stać się przekąźnikami wiadomości od wrażliwych grup. Może się to przejawiać w wielu formach. Pop-upowe stoiska artystyczne, otwarte wystawy, performansy, w których sztuka ceramiczna powstaje na oczach publiczności lub inna forma, o jakiej może zamarzyć wyobraźnia czytelnika.

LALKARSTWO

Podczas różnych procesów wdrożeniowych praktyka ta okazała się absolutnie

elastyczna; i nadaje się do przeniesienia do dowolnej grupy docelowej, nie tracąc przy tym swojej istoty. Podstawą jest to, że wszyscy uczestnicy tworzą papierową lalkę na podstawie ustalonej instrukcji. Oznacza to, że wszelkie różnice między lalkami wynikają z osobowości twórcy. Uczestnicy są zaangażowani we wszystkie zadania i budują świat ze swoich fantazji wyrastających z ich własnych

realiów. Jedynymi ograniczeniami zmienności tej praktyki są granice wyobraźni praktykujących. Praktyka lalkarska ma jeszcze przed sobą zbadanie możliwości, jakie oferuje psychologii i psychiatrii. Możliwe jest wykorzystanie tego narzędzia do diagnozy w opiece psychiatrycznej. Warto też zastanowić się, jak można by je spożytkować w socjoterapii. Jest to narzędzie teatralne, co oznacza, że celem procesu może być stworzenie i wystawienie gry lub spektaklu teatralnego. Teatr społecznościowy lub teatr młodzieżowy byłyby świetnym medium do odkrywania teatralnych możliwości tego narzędzia w pracy z grupami wrażliwymi. Warto pomyśleć o urozmaiceniu tworzywa, z którego powstaje lalka. Wybór materiału pozwala uwydatnić różne cechy lalek i stawiać uczestnikom rozmaite wyzwania, a także służyć podnoszeniu świadomości dotyczącej ochrony środowiska.

THE CONSORTIUM

The creation of this document would not have been possible without the good work and commitment of the partners of the Step Up Project.

For more information about the contributors you can visit the partners' website and social media platforms below.
Thank you.

CENTRO SOCIAL DE SOUTELO

ESPACIO ROJO

UTOPIA EDUCATION AND ART

EQUAL SOCIETY

NYITOTT KÖR

TEATR GRODZKI

STEP UP PROJECT

For more information about the Step Up Project visit our website or social media platforms:

